IEB
Institut d'Economia de Barcelona

IEB REPORT 1/2015

CORRUPTION: MAGNITUDE, CAUSES AND CONSEQUENCES

CORRUPCIÓN: MAGNITUD, CAUSAS Y CONSECUENCIAS

CORRUPCIÓ: MAGNITUD, CAUSES I CONSEQÜÈNCIES

p. 5

Corruption: Magnitude, Causes and Consequences
Pilar Sorribas-Navarro

A Global View of Political Corruption
Miriam A. Golden

Corruption and Transparency in Spain: Some Recent Indicators
Javier Salinas Jiménez

The Limits of Elections as a Control Mechanism for Political Corruption
Jordi Muñoz

p. 19

Corrupción: magnitud, causas y consecuencias
Pilar Sorribas-Navarro

Una visión global de la corrupción política
Miriam A. Golden

Corrupción y transparencia en España: indicadores recientes
Javier Salinas Jiménez

Los límites de las elecciones como mecanismo de control de la corrupción política
Jordi Muñoz

p. 33

Corrupció: magnitud, causes i conseqüències
Pilar Sorribas-Navarro

Una visió global de la corrupció política
Miriam A. Golden

Corrupció i transparència a Espanya: indicadors recents
Javier Salinas Jiménez

Els límits de les eleccions com a mecanisme de control de la corrupció política
Jordi Muñoz

IEB
Càtedra de Federalisme Fiscal
UNIVERSITAT DE BARCELONA

Instituto de Estudios Fiscales

The Barcelona Institute of Economics (IEB) is a research centre whose goals are to promote and disseminate work in economics and to contribute to the debate on economic policy decision-making.

The members' research is conducted primarily in the fields of fiscal federalism and public economics; urban economics and innovation; transport economics and infrastructure; and tax system analysis and energy sustainability.

Founded in 2001 within the University of Barcelona (UB) and recognised by the Catalan Government, the IEB received a major boost in 2008 with the creation of the IEB Foundation (in which Abertis, Applus, Gas Natural Fenosa, La Caixa, the Barcelona City Hall and Provincial Council and, since 2014, the University of Barcelona are all active participants). The Institute also hosts the UB Chairs in Fiscal Federalism and Energy Sustainability.

In addition to undertaking academic research, the IEB aims to bring the findings of its work to a wider audience by organizing symposiums and workshops, and by publishing a variety of documents, including an annual Report on Fiscal Federalism and Public Finance. The IEB Report that the reader has in their hands represents a recent initiative to increase the frequency of publication of this report so that the Institute can respond better to changing economic circumstances.

The opinions expressed in the Report do not reflect the views of the IEB.

For more information www.ieb.ub.edu

El Institut d' Economia de Barcelona (IEB) es un centro de investigación en Economía que tiene como objetivos fomentar y divulgar la investigación en economía, así como contribuir al debate y a la toma de las decisiones de política económica.

La investigación de sus miembros se centra principalmente en las áreas del federalismo fiscal y la economía pública; la economía urbana y la innovación; la economía del transporte y las infraestructuras; el análisis de sistemas impositivos y la sostenibilidad energética.

Creado en 2001 en el seno de la Universitat de Barcelona y reconocido por la Generalitat de Cataluña, el IEB recibió un importante impulso en 2008 con la constitución de la Fundación IEB (participada por Abertis, Applus, Gas Natural Fenosa, La Caixa, Ayuntamiento de Barcelona y Diputación de Barcelona, y a la que desde 2014 se ha incorporado también la Universitat de Barcelona). También acoge la Cátedra de Federalismo Fiscal de la UB y la Cátedra de Sostenibilidad Energética de la UB.

Además de realizar actividades relacionadas con la investigación académica, el IEB pretende dar a conocer y difundir la investigación realizada mediante la organización de simposios y jornadas, así como de diversas publicaciones entre las que cabe destacar cada año el Informe IEB sobre Federalismo Fiscal y Finanzas Públicas. El IEB Report que el lector tiene en sus manos, forma parte de dicho informe, si bien con una periodicidad mayor y un contenido más ágil para poder adaptarse mejor a la cambiante actualidad.

Las opiniones expresadas en el Report no reflejan las opiniones del IEB.

Más información www.ieb.ub.edu

L'Institut d'Economia de Barcelona (IEB) és un centre de recerca en Economia que té com a objectius fomentar i divulgar la recerca en economia, així com contribuir al debat i a la presa de les decisions de política econòmica.

La recerca dels seus membres se centra principalment a les àrees del federalisme fiscal i l'economia pública; l'economia urbana i la innovació; l'economia del transport i les infraestructures; l'anàlisi de sistemes impositius i la sostenibilitat energètica.

Creat en 2001 en el si de la Universitat de Barcelona i reconegut per la Generalitat de Catalunya, l'IEB va rebre un important impuls en 2008 amb la constitució de la Fundació IEB (participada per Abertis, Applus, Gas Natural Fenosa, La Caixa, Ajuntament de Barcelona i Diputació de Barcelona, i a la qual des de 2014 s'ha incorporat també la Universitat de Barcelona).

També acull la Càtedra de Federalisme Fiscal de la UB i la Càtedra de Sostenibilitat Energètica de la UB.

A més de realitzar activitats relacionades amb la recerca acadèmica, l'IEB pretén donar a conèixer i difondre la recerca realitzada mitjançant l'organització de simposis i jornades, així com de diverses publicacions entre les quals cal destacar cada any l'Informe IEB sobre Federalisme Fiscal i Finances Públiques. L'IEB Report que el lector té a les seves mans, forma part d'aquest informe, si bé amb una periodicitat major i un contingut més àgil per poder adaptar-se millor a la canviant actualitat.

Les opinions expressades en el Report no reflecteixen les opinions de l'IEB.

Més informació www.ieb.ub.edu

Institut d'Economia de Barcelona (IEB)
Universitat de Barcelona
Facultat d'Economia i Empresa
c/ John M. Keynes, 1-11
08034 Barcelona, Spain
www.ieb.ub.edu

© Institut d'Economia de Barcelona (IEB) / Instituto de Estudios Fiscales (IEF)

Editorial Board: Núria Bosch (Director), Alejandro Esteller-Moré, Pilar Sorribas-Navarro
Coordination and Supervision: Institut d'Economia de Barcelona (IEB)
Design and graphic production: EPA Disseny S.L.
Translation: Language Services of the University of Barcelona / Sara Sicart
Legal deposit number: B.- 24280-2013
ISSN: 2339-7292

Consejo de redacción: Núria Bosch (Directora), Alejandro Esteller-Moré, Pilar Sorribas-Navarro
Coordinación y Supervisión: Institut d'Economia de Barcelona (IEB)
Diseño y producción gráfica: EPA Disseny S.L.
Traducción: Servicios Lingüísticos de la Universidad de Barcelona / Sara Sicart
Depósito legal: B.- 24280-2013
ISSN: 2339-7292

Consell de redacció: Núria Bosch (Directora), Alejandro Esteller-Moré, Pilar Sorribas-Navarro
Coordinació i Supervisió: Institut d'Economia de Barcelona (IEB)
Disseny i producció gràfica: EPA Disseny S.L.
Traducció: Serveis Lingüístics de la Universitat de Barcelona / Sara Sicart
Dipòsit legal: B.- 24280-2013
ISSN: 2339-7292

IEB REPORT

1/2015

IEB
Càtedra de
Federalisme Fiscal
UNIVERSITAT DE BARCELONA

Instituto de
Estudios Fiscales

Corruption: Magnitude, Causes and Consequences

Pilar Sorribas-Navarro
Institut d'Economia de Barcelona (IEB) / Universitat de Barcelona

Corruption is currently perceived as being one of the main problems affecting Spanish society. According to the latest barometer survey conducted by the *Centro de Investigaciones Sociológicas* (CIS), 50% of the population identifies corruption and fraud as being among Spain's three main problems[1]. Only the problem of unemployment is considered to be more serious, being identified by 80% of the population surveyed. Since the beginning of the last decade, coinciding with the housing market boom, numerous cases of corruption associated with the urban planning policies of local government have been reported. The bursting of the housing bubble in 2009 did not, however, mean the disappearance of corruption, but the coming to light (though not necessarily the beginning) of other forms of corruption, including cases linked to the financing of the political parties. Interestingly, until October 2009, corruption had been perceived as a problem by no more than, on average, 1% of the population. This means that concerns about corruption experienced a sharp upturn in a very brief period of time, a period that coincided with the economic crisis and a change in the type of corrupt practices being reported in the media[2]. In order for corruption to be seen as a problem, it is necessary, though not sufficient, for society to know of its existence, and here the media are the main source of information.

Corruption is not easy to measure, given that it involves unlawful actions undertaken in a clandestine fashion. One of the most frequently used measures of the level of corruption is Transparency International's Corruption Perceptions Index, described in the contributions to this report by Miriam Golden and Javier Salinas. Over the last 15 years the index has reported stable values for Spain, close to the EU average[3].

Corruption can undermine confidence in public institutions. There is empirical evidence for Spain that corruption has eroded citizen confidence in government (Solé-Ollé and Sorribas-Navarro, 2014). One of the basic principles underlying democracy is the assumption that governments are held accountable to their citizens at the ballot box (Przeworski *et al.*, 1999). However, the lack of confidence in governments can lead to disaffection with the result that some citizens stop participating in the electoral process (Chong *et al.*, 2011). Thus, corruption constitutes a serious threat to the process of accountability which should be safeguarding society from corrupt politicians.

To date, the characteristics of the institutional environment that promotes corruption have yet to be identified. It is not possible, therefore, to propose a reform of the institutional framework to prevent corruption. However, as Javier Salinas recognizes there is a broad consensus that increased transparency is a good mechanism for preventing corruption. Increasing the information about the actions and decisions of the public sector to which citizens have access makes it more difficult for officials to engage in unlawful practices.

In Spain, it has often been suggested that voters do not punish corruption. However, academic studies show that mayors involved in corruption scandals win a lower percentage of the vote (Anduiza *et al.*, 2013; Fernandez-Vazquez *et al.*, 2014) –quantified, on average, as a 4% loss in the share of the vote. This electoral punishment is even greater when the case has been extensively covered in the media and it has also been shown to be sensitive to the intervention of the judiciary. Thus, scandals that have resulted in formal prosecutions and for which there has been wide media coverage are associated with a loss of 14.5% of the vote (Costas et al., 2012). These findings are not specific to the Spanish case. There is a broad consensus regarding the circumstances under which elections work effectively as a mechanism for punishing corrupt politicians. As Miriam Golden explains, the availability of information and judicial intervention increase the efficiency of elections. In contrast, Jordi Muñoz reports that ideological identification with the corrupt politician, a context of economic growth and cases of corruption in which individual voters might derive personal benefit (for example, a job) reduce the electoral punishment of corrupt politicians.

Thus, to prevent corruption it seems essential to increase the transparency of the actions of the public sector; to have an independent and effective judiciary; and to have active and free media. These last two factors are stressed by Miriam Golden. As far as transparency is concerned, as Javier Salinas explains, the measure generally adopted to bolster this is the legal regulation of

[1] Findings from the CIS Barometer Survey (March, 2015) corresponding to the multiple-response question in which respondents are asked to identify the three main problems currently affecting Spain.
[2] The evolution in the percentage of the population identifying corruption and fraud as one of the three main problems in Spain, according to CIS, is as follows: 3.2% (March, 2010), 4.6% (March, 2011), 12.2% (March, 2012), 44.5% (March, 2013) and 41% (March, 2014)
[3] The evolution of Transparency International's Corruption Perceptions Index for Spain is as follows: 69 (average for the years 2000 to 2008), 61 (2009), 61 (2010), 62 (2011), 65 (2012), 59 (2013), 60 (2014). The value of the index ranges between 0 (highly corrupt) and 100 (very clean).

the provision of information concerning the actions of government officials. An additional measure, suggested by Jordi Muñoz, could be to use a local government's history of accountability as a criterion for economic transfers from other tiers of government.

As regards the justice system, it is often claimed that judicial proceedings take a long time to be resolved. According to the latest report of the European Commission for the Efficiency of Justice (2014), Spain has 11.2 judges per 100,000 inhabitants, almost 10 judges fewer than the European average, while its public sector spending on justice per capita is also well below the European average (€32.4 vs €60.6). These data indicate that, Spain, without entering into an assessment of its efficiency, needs to increase the resources its assigns to justice to increase its effectiveness.

Finally, the media are clearly the main source of information about the actions of the public sector. Not for nothing are they known as the "fourth power", with a fundamental role to play in contributing to the proper functioning of democracy. For this reason it is essential that the media are objective. The press might provide a biased coverage of reality if they are ideologically biased, offering less coverage of scandals in which politicians who share their same ideology are involved, something that occurs, for example, in the US (Puglisi and Snyder, 2011). Bias can also occur as a result of media capture by the government, which is more likely to happen when the public sector is an important source of funding for those media, either through transfers, advertising revenues and/or institutional subscriptions. This control can be mitigated if transfers to the media are allocated in accordance with objective and public criteria that are not easily manipulated. Finally, society needs to be critical of the news it receives from the media, so that it might take into consideration the possible bias present in the information received.

References

Anduiza, E., Gallego, A. and Muñoz, J. (2013): "Turning a Blind Eye. Experimental Evidence of Partisan Bias in Attitudes Towards Corruption", *Comparative Political Studies*, 46:12 (Dec), 1664-92.

Chong, A., De la O., A., Karlan, D. and Wantchekon, L. (2011): "Looking beyond the incumbent: The effects of exposing corruption on electoral outcomes", NBER Working Paper 17679.

Costas-Pérez, E., Solé-Ollé, A. and Sorribas-Navarro, P. (2012): "Corruption scandals, voter information, and accountability", *European Journal of Political Economy*, 28, 469-484.

Fernández-Vázquez, P., Barberá, P. and Rivero, G. (2014): "Rooting out corruption or rooting for corruption? The heterogeneous electoral consequences of scandals", in press at *Political Science Research and Methods*.

Przeworski, A., Stokes, S. and Manin, B. (1999): *"Democracy, Accountability, and Representation"*, Cambridge University Press.

Puglisi, R. and Snyder Jr, J. M. (2011): "Newspaper coverage of political scandals", *The Journal of Politics*, 73(03), 931-950.

Solé-Ollé, A. and Sorribas-Navarro, P. (2014): "Does corruption erode trust in government? Evidence from a recent surge of local scandals in Spain", Working Papers 2014/26, Institut d'Economia de Barcelona (IEB).

A Global View of Political Corruption

Miriam A. Golden
University of California at Los Angeles

The main correlate of corruption is economic development. The standard definition of corruption is the illegal use or abuse of public office for personal or partisan gain. Corruption occurs much less frequently in wealthy than in poor nations. This is documented in the data presented in Figure 1, which shows the relationship between (the natural logarithm of) per capita gross domestic product and Transparency International's (TI) 2013 Corruption Perceptions Index for 145 countries around the world. For this report, I have labeled Spain on the scatterplot, and added the regression line. The figure shows that, according to the TI index, Spain's corruption ranking is exactly what we would expect given its level of economic development: the country sits almost squarely on the regression line. There is also a strong and significant relationship between income and corruption generally.

What exactly is the TI index measuring? According to the organization's website[1], the Corruption Perceptions Index "ranks countries and territories based on how corrupt their public sector is perceived to be…on a scale of 0 (most corrupt) to 100 (lest corrupt)." TI uses data drawn from expert surveys conducted by other non-governmental organizations; however, TI does not provide complete documentation about how the sources are weighted or aggregated. Because the data comes from experts, it is likely chiefly to reflect the perceptions of foreign businesspersons rather than ordinary people. For Spain, this bias to the data is probably relatively innocuous. Most corruption in Spain involves business dealings, particularly in land use and the construction industry, and there is little petty corruption involving ordinary citizens. Although most Spaniards are critical of their government's efforts to reduce corruption as inadequate, this is not because they have any direct experience of having paid a bribe to a government official[2]).

Figure 1: Scatterplot of Per Capita GDP and TI Corruptions Perceptions Index for 145 Countries (2013)

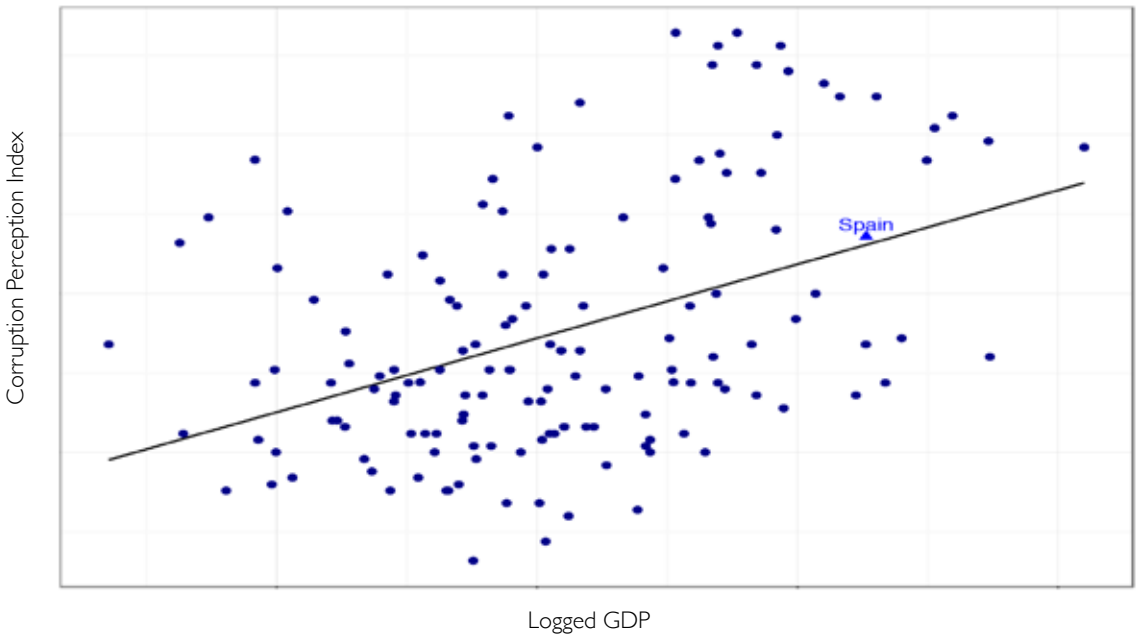

[1] See www.transparency.org.
[2] See http://www.transparency.org/country/#ESP_PublicOpinion

Spanish corruption is thus largely confined to the most vulnerable sectors of the economy. Land use and construction, particularly public sector construction, are at high risk for experiencing corruption everywhere in the world. As a result, countries experiencing construction booms are especially vulnerable to localized outbreaks of corruption. Some reasons for this are that these sectors involve relatively few people, decisions are usually made out of the public eye, and the public is typically poorly positioned to evaluate the quality of the product or to know whether the price paid was reasonable. Finally, land use and public works decisions are made by local level public officials, who are not subject to the same kinds of competitive political and reputational pressures as national politicians.

Are there also institutional correlates of corruption that might contribute to Spanish corruption? The social scientific literature is surprisingly inconclusive regarding institutional determinants of corruption. Presidential and parliamentary regimes, single-member district and proportional representation electoral systems, Anglo-American and continental legal systems, federal and unitary political systems: it has been impossible to obtain any consensus among specialists about whether particular institutional characteristics are effective in reining in corruption.[3] This is because there are too few countries in the world with relatively low levels of corruption and too many mixes of institutions to identify meaningful institutional patterns. Certainly, there is no institutional quick fix to corruption, and no reason to believe that corruption in Spain would be moderated with institutional reform.

The effects of federalism on corruption are as controversial as other institutions. In theory, federalism should reduce corruption by introducing more political competition and checks and balances. In reality, however, much depends on the specific context and the empirical evidence is mixed. Fiscal decentralization, unlike federalism, is generally agreed to be highly vulnerable to corruption because of the danger of capture by local political and economic elites breed by local autonomy in public service delivery. Using a formal model of capture in the delivery of service provisions, a study by Bardhan and Mookherjee (2000) shows that decentralization can lead to more corruption when compared to centralization. Importantly, the study also shows that decentralization is not necessarily corruption-promoting: local capture can be reduced by adopting institutional constraints on the revenue-raising capabilities of local governments through "user-fees" financing mechanisms. These details show the importance of context and institutional design.

Although not much is known about the effects of many political institutions, there is strong evidence that an aggressive free press and an independent judiciary are helpful over the long term in keeping corruption in check.[4] The first may lead to loss of office when a politician is exposed to the public as involved in illegal dealings; the second, to criminal conviction (and possibly to disbarment from public office). A free press, however, depends on the willingness of voters to use information about political corruption to sanction at the ballot box. The electoral sanction is a highly imperfect instrument in the short term. In established democratic systems, where political parties represent programmatic alternatives, revelations of corruption will not easily induce voters to endorse a candidate from another party: in the main, voters prefer a corrupt incumbent aligned with their policy preferences to an honest challenger who will support legislation they oppose. In stable party systems, only 4 to 6 (or perhaps 10) percent of voters appear willing to switch their support away from politicians involved in corruption scandals.[5] Most voters place greater priority on other aspects of the decision of how to vote. Where incumbency advantage is large, which is typically the case in an established democracy, the small electoral shifts that corruption revelations induce are generally not enough for the accused politician to lose office.

The threat of voter retaliation is effective only over a longer term and indirectly, as party leaders come to acknowledge that their organizations may be vulnerable to schism or to the entry of a new party in their political space if corruption remains ongoing and pervasive among their legislators, governors, or mayors. Even when the electorate does not vote out an individual politician implicated in corrupt dealings, political party leaders fear the longer-term electoral repercussions of permitting their officials to engage in corrupt activities. In addition, an independent and secret stream of income provides lower-level politicians with resources that lie outside of central party control, which threatens party discipline and the ability of leaders to maintain control of candidate selection.[6]

Ultimately, then, wealth and democratic political institutions – and above all a competitive party system, a free press, and an independent judiciary – interact to moderate and tame political corruption. There is little likelihood that Spain, for instance, will tumble to Greece's, Brazil's, or Peru's levels of corruption. In the shorter term, however, public exposure and legal prosecution are important instruments in convincing traffickers in graft and kickbacks that such activities are not worth the risk.

[3] For various views on electoral systems, for instance, contrast Persson, Tabellini, and Trebbi (2003) with Kunicovà and Rose-Ackerman (2005) and with Chang and Golden (2007).

[4] The literature on the role of media freedom is extensive; see, among others, Adserà, Boix and Payne (2003), Besley and Burgess (2002), Brunetti and Weder (2003), and Chang, Golden, and Hill (2010). On the importance of the judiciary and legal enforcement, see Alt and Lassen (2007), van Aaaken, Feld and Voigt (2010), and Fisman and Miguel (2007). Relevant overviews include Aidt (2009) and Treisman (2007).

[5] This is shown with U.S. data by Peters and Welch (1980); Japanese data by Reed (1999); U.K. data by Eggers (2014); Italian data by Chang, Golden, and Hill (2010); Spanish data by Costas-Pérez, Solé-Ollé, and Sorribas-Navarro (2012) and Anduiza, Gallego, and Muñoz (2013); and Swedish and Moldovaian data by Klašjna and Tucker (2013).

[6] The story is more complicated when the funds are used for political campaigns in environments that severely restrict legal fund-raising efforts. Then party leaders may collude in corruption.

References

Adserà, A., Boix, C. and Payne, M. (2003): "Are You Being Served? Political Accountability and Quality of Government", *Journal of Law, Economics and Organization*, 19(2), 445-90.

Aidt, T. S. (2003): "Economic Analysis of Corruption: A Survey", *The Economic Journal*, 113:491 (Nov.), F632-52.

Alt, J. E. and Lassen, D. D. (2007): "Political and Judicial Checks on Corruption: Evidence from American State Governments", *Economics & Politics*, 20:1 (Mars), 33-61.

Anduiza, E., Gallego, A. and Muñoz, J. (2013): "Turning a Blind Eye. Experimental Evidence of Partisan Bias in Attitudes Towards Corruption", *Comparative Political Studies*, 46:12 (Dec.), 1664-92.

Bardhan, P. and Mookherjee. D. (2000): "Corruption and Decentralization of Infrastructure Delivery in Developing Countries", Mimeo.

Besley, T. and Burgess, R. (2002): "The Political Economy of Government Responsiveness: Theory and Evidence from India", *Quarterly Journal of Economics*, 117:4 (Nov.), 1415-51.

Brunetti, A. and Weder, B. (2003): "A Free Press is Bad News for Corruption", *Journal of Public Economics*, 87:7-8 (August), 1801-24.

Chang, E. C.C. and Golden, M. A. (2007): "Electoral Systems, District Magnitude and Corruption", *British Journal of Political Science*, 37:1 (January), 115-37.

Chang, E. C.C., Golden, M. A. and Hill, S. J. (2010): "Legislative Malfeasance and Political Accountability", *World Politics*, 62:2 (April), 177-220.

Costas-Pérez, E., Solé-Ollé, A. and Sorribas-Navarro, P. (2012): "Corruption Scandals, Voter Information, and Accountability", *European Journal of Political Economy*, 28:4 (Dec.), 469-84.

Eggers, A. (2014): "Partisanship and Electoral Accountability: Evidence from the UK Expenses Scandal", *Quarterly Journal of Political Science*, 9:4, 441-72.

Fisman, R. and Miguel, E. (2007): "Corruption, Norms, and Legal Enforcement: Evidence from Diplomatic Parking Tickets", *Journal of Political Economy*, 115:6 (dic.), 1020-48.

Klašjna, M. and Tucker, J. (2013): "The Economy, Corruption and the Vote: Evidence From Experiments in Sweden and Moldova", *Electoral Studies*, 32:3 (Sept.), 536-43.

Kunicovà, J. and Rose-Ackerman, S. (2005): "Electoral Rules and Constitutional Structures as Constraints on Corruption", *British Journal of Political Science*, 35:4 (Oct.), 573-606.

Persson, T.; Tabellini, G. and Trebbi, F. (2003): "Electoral Rules and Corruption", *Journal of the European Economic Association*, 1:4 (June), 958-89.

Peters, J. G. and Welch, S. (1980): "The Effects of Charges of Corruption on Voting Behavior in Congressional Elections", *American Political Science Review*, 71:3 (Sept.), 697-708.

Reed, S. R. (1999): "Punishing Corruption: The Response of the Japanese Electorate to Scandals", In: *Political Psychology in Japan: Behind the Nails Which Sometimes Stick out (and Get Hammered Down),* Ofer Feldman [ed.], Commack N.Y.: Nova Science.

Treisman, D. (2007): "What Have We Learned about the Causes of Corruption from Ten years of Cross-National Empirical Research?", *Annual Review of Political Science*, 10, 211-44.

Van Aaken, A., Feld, L. P. and Voigt, S. (2010): "Do Independent Prosecutors Deter Political Corruption? An Empirical Evaluation across 78 Countries", *American Law and Economics Review*, 12(1), 204-44.

Corruption and Transparency in Spain: Some Recent Indicators

Javier Salinas Jiménez
Universidad Autónoma de Madrid

Recent years have seen frequent allegations of corruption in Spain's urban planning sector, associated in many instances with the illegal financing of political parties. Most of these cases, although occurring in the years of economic boom, did not come to light until after the crisis and have thus increased current perceptions of corruption. This article presents a brief overview of how corruption is perceived in Spain today and then, given that transparency is an essential mechanism for controlling corrupt practices, it analyses the evolution of transparency of government in Spain.

1. Recent Measures of Corruption

1.1. Transparency International's Corruption Perceptions Index

Transparency International's (TI) Corruption Perceptions Index is based on expert assessments of public sector corruption. In the most recently published report (2014)[1], in which 175 countries participated, more than two thirds scored below 50 on a scale from 0 (highly corrupt) to 100 (very clean). Spain's score of 60 on the Corruption Perceptions Index for 2014 saw it consolidating its 2013 score of 59, but it is still scoring significantly lower than in the years prior to the crisis (around 70). Compared to the other countries of the European Union (EU) and Western Europe, Spain occupies an intermediate position, ranking 19 among a set of 32 countries, at some distance from the Nordic countries, which lead the ranking, but also at some distance from the countries that take up the rear (Greece, Italy and Romania), where corruption appears to be systemic.

1.2. The EU Anti-Corruption Report

A document that provides additional information on corruption in Spain is the Report from the Commission to the European Council and Parliament, which was first drafted in 2014. The objective of this biennial report is to provide an analysis of corruption within the EU's Member States and of the steps taken to prevent and fight it. Its overall goal is to open a debate between the Commission, the Member States, the European Parliament and other stakeholders, about what can be done to fight corruption and identify ways in which the European dimension might help in this fight[2]. Although the Commission recognises that most of the questions addressed in the report are of exclusive national competence, it argues that it is in the interests of the EU that all Member States have effective policies to combat corruption and that the EU supports the Member States in this work, given that corruption affects the EU's common objectives, including those of economic growth and the sustainability of public finances as well as the debt and deficit of the Member States.

To prepare the EU Anti-Corruption Report two surveys were conducted in 2013: 1) the Special Eurobarometer on Corruption; and 2) a flash survey[3] of businesses. For most countries, their score on the TI Corruption Perceptions Index corresponds closely with the answers given by the Eurobarometer respondents.

In the case of the Eurobarometer (Figure 1), three-quarters of EU respondents (76%) believe that corruption is widespread in their own country. The countries in which respondents are most likely to believe that corruption is widespread are Greece (99%), Italy (97%), Lithuania, Spain and the Czech Republic (95% in each). On average, a quarter of the EU population (26%) consider that they are personally affected by corruption in their daily lives. In this case, the most negative responses are obtained in Spain and Greece, where 63% of respondents claim that corruption affects them personally, followed by Cyprus and Romania (57% in each) and Croatia (55%); those least likely to be affected are respondents in Denmark (3%), France and Germany (6% in each).

Despite the poor results for Spain with regards the perception of the extent of corruption, the results are not so negative when respondents are quizzed about their direct experience of corruption. The Spanish results here are better than the EU average in relation to petty corruption: only 2% of Spanish respondents report having been the subject of attempted bribery (be it explicit or implicit) during the previous year, while the EU average stands at 4%.

Finally, as for the effectiveness of the legislation and the judicial system for dealing with corruption, the Spanish are also more critical than the average EU citizen. Only 11% of respondents in Spain believe government efforts to combat corruption are effective (compared to an average of 23% in the EU) and only 10% think that there are sufficient convictions in Spain to act as a deterrent (far fewer than the EU average of 26%).

[1] See https://www.transparency.org/cpi2014

[2] See http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/e-library/documents/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/docs/acr_2014_en.pdf

[3] Flash surveys were first adopted by Eurobarometer in the 1990s. They consist of a series of telephone interviews conducted on an ad hoc basis in a relatively short period of time and on a specific topic. Their main advantage is their ability to provide results almost instantly and they are well suited to targeting the opinion of specific groups of the population (in this case, businesses).

As for the results of the flash survey of businesses (Figure 2), more than 4 out of 10 EU companies consider corruption, including patronage and nepotism, to be a problem for doing business. When asked specifically if corruption is a problem for business, 50% of companies in the construction sector and 33% of companies in the telecommunications sector considered it a 'serious' problem. The smaller the company, the more frequent corruption and nepotism seem to constitute a problem for doing business. Corruption is most likely to be considered a problem for companies in the Czech Republic (71%), Portugal (68%), Greece and Slovakia (both 66%). In the case of Spain, 52% of the employers surveyed indicated that the only way to succeed in business is to have political connections (EU average of 47%). Amongst Spanish companies, 97% (second highest percentage in the EU) stated that corruption is widespread in their country (EU average of 75%).

2. The Principle of Transparency as a Mechanism for Preventing Corruption

Government transparency as a principle of good governance is essential for preventing and combating corruption. Indeed, international agencies and experts agree that in the fight against corruption a high degree of transparency at all levels of government can have a significant positive impact on corruption within a country, on the understanding that the better a society knows how its public administration operates and what decisions it has responsibility for, the less chance there is of corruption. The fight against corruption, however, should not consist solely of reactive mechanisms such as sanctions. What is required is the promotion of conditions that hinder the very existence of corrupt practices.

The principle of transparency has been gradually implemented through a range of mechanisms, which can be classified according to the type of activity being undertaken by the government and citizens with regard to public information. Thus, we find both passive and active transparency mechanisms (in addition to what some authors have termed systems of collaborative transparency, whereby the citizens themselves disseminate information about the work of government via the social media). These different mechanisms have different functions, although they all complement each other and have the common purpose of facilitating public understanding of public sector information.

Passive transparency concerns the right of access to government files and records. This is the mechanism by which citizens can access government information, following a specific request to a public authority to be shown or provided with a copy of such information[4].

Active transparency, on the other hand, refers to those mechanisms used by the governmentto disseminate information, usually via electronic means. In Spain, the most important progress made in recent years in this regard was the launching, in December last year, of the Transparency Portal[5], whose goal (in accordance with Law 19/9 December 2013, on Transparency, Access to Public Information and Good Governance) is to expand and strengthen public sector transparency, regulate and guarantee the right of access to information relating to its activity and to establish the obligations of good governance to be met by those holding public office[6].

The Transparency Portal provides information about institutional, legal and economic areas of government, offering in this last area information about government activities that have financial or budgetary implications, as well as key statistical information related to state governance. This area also includes data about public contracts, subsidies and the salaries of senior government officials, among others.

The Portal has been the subject of criticism owing to its many limitations and, in particular, because it provides no information about Spain's regions, known as Autonomous Communities (ACs), and neither about local authorities, statutory corporations, public foundations and constitutional bodies. However, it is still too early to assess the effectiveness of the Transparency Portal, given that it has only been up and running since the end of 2014. Yet, as similar measures are adopted at the regional level and among the local authorities in the main cities, these initiatives are clearly positive and will help place Spain on par with its European neighbours.

The analysis of transparency at the regional level is particularly important, given the large number of policy areas and the volume of spending managed by the ACs and the differences that exist with regards to levels of transparency between them. These

[4] In Spain Article 105.b of the 1978 Constitution establishes that the law shall regulate the access of citizens to government files and records, although this right was not regulated until the introduction of the Public Administrations and Common Administrative Procedure Act in 1992 and later incorporated within the legislation of Spain's Autonomous Communities.

[5] http://transparencia.gob.es/

[6] Spain was the last country in the EU with more than a million inhabitants to pass this law. However, transparency is really more a matter of political will than of specific transparency legislation: Thus, countries such as Serbia, Slovenia and India, which while having the best laws of transparency from a technical point of view (according that is to the Centre for Law and Democracy), do not figure among the countries with the highest degrees of government transparency.

Figure 1: Special Eurobarometer on Corruption, 2013. % Citizens

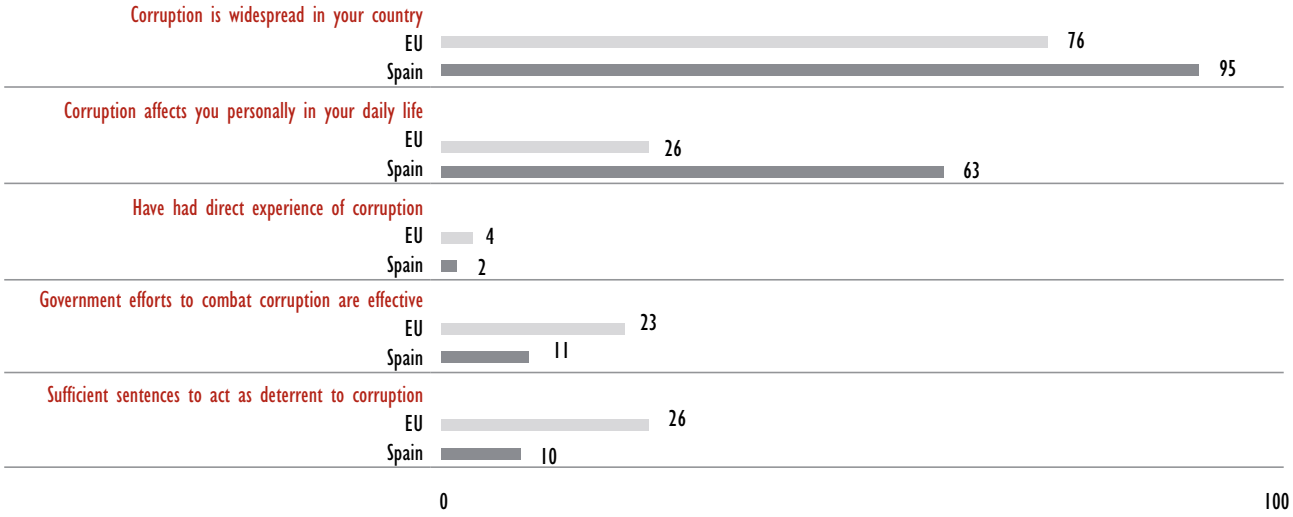

Figure 2: Flash Survey 2013. % Businesses

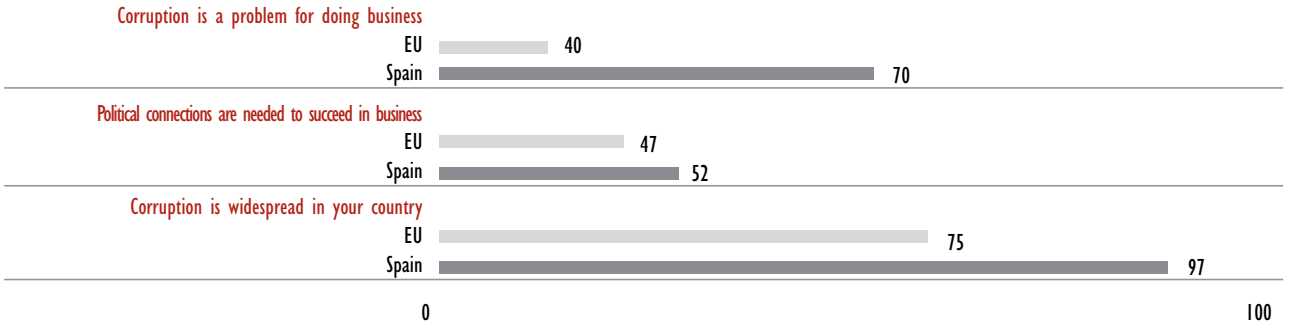

differences are apparent when using the Transparency Index of the Autonomous Communities[7] (devised by TI-Spain), which has a dual objective: to evaluate the level of transparency of the governments of the different ACs and to encourage and promote the amount of information that these institutions make available to citizens and society as a whole[8]. In computing this index, a comparison is made of the extent to which the ACs publish information on a set of 80 indicators, which cover the most important areas of information that the government officials of an autonomous community should make public.

According to the latest report[9], corresponding to 2014, the ACs as a whole present relatively high levels of transparency, with an overall average for the seventeen ACs of 88.6 (out of 100), although highly significant differences can be seen between them. The three communities with the highest scores are Castile and Leon, Catalonia and the Basque Country (100 points out of 100 in all three cases). The ACs occupying the worst positions in the ranking are Madrid (65), Murcia (78.8) and the Canary Islands (80). Yet, since this index began to be constructed, the overall scores have improved continuously, given that the average score stood at 71.5 in 2010 and increased to 79.9 in 2012.

[7] This index ranges from 0 (minimum transparency) to 100 (maximum transparency).

[8] The Transparency Index of the Autonomous Communities, in addition to reporting on the transparency of regional government, aims to promote the information culture of the ACs. To do so the ACs have the possibility, for a fixed period, of including in their respective websites the information gathered by TI-Spain. Thus, besides improving their scores on the index, they are able to increase the amount of information to which they give their citizens access.

[9] http://www.transparencia.org.es/incau_2014/indice_incau_2014.htm

Conclusions

Since the beginning of the economic recession, the indices of subjective corruption perceptions in Spain have deteriorated considerably. Yet, there are clear signs that actual levels of corruption may have declined in recent years due specifically to this crisis. The downturn in the economy, especially in the urban construction sector, and the fall in government procurement seem to suggest that the number of cases of corruption have in fact decreased. However, the slow march of justice, the lenient sentences handed down to those implicated in major cases of corruption, the sense of impunity on the part of the political and economic elites and the proliferation of scandals involving key state institutions account for the negative social perception that the indices of perceived corruption continue to reflect. The economic crisis has also made citizens more exacting and measures have been introduced in recent years aimed at increasing the transparency of government so that corrupt practices can be eliminated.

The Limits of Elections as a Control Mechanism for Political Corruption

Jordi Muñoz
Universitat de Barcelona

The persistence of moderate, and even high, levels of corruption in established democracies represents a challenge for democratic theory: if elections are a mechanism by which the principal (the citizens) controls and sanctions the agent (the politicians) when the latter acts against the former's interests, how it is possible that electoral democracy is often an ineffective instrument for preventing the appropriation of public resources by those in political office for private gain?

To be sure, empirical studies examining the relationship do tend to detect a degree of punishment at the ballot boxes in response to corruption. The magnitude of this punishment varies substantially from one case to another, although it is typically found to lie within an approximate range of between 4 and 6%. This, however, is usually insufficient to prevent candidates implicated in cases of corruption from being re-elected. This fairly robust outcome, indicative of a somewhat limited degree of punishment, has been obtained in the US (Peters & Welch 1980; Welch & Hibbing 1997), the UK (Eggers & Fisher 2011), Poland (Slomczynski & Shabad 2012), Japan (Reed 1999), Italy (Chang et al. 2010), Spain (Costas-Pérez et al. 2012; Fernández-Vázquez 2014), and even in a comparative study conducted across Europe (Bågenholm 2013).

Given the consistency of this observation of limited punishment, the question that needs to be addressed is under what conditions voters punish corrupt parties most severely. Understanding the correlates of this variation in punishment is essential if we wish to identify the individual and institutional mechanisms that might intensify the severity with which voters punish politicians implicated in corruption.

This is of obvious importance, given that any reform aimed at facilitating the electoral punishment of corrupt representatives should contribute significantly to limiting the prevalence of political corruption. Indeed, there is robust evidence that politicians who have the possibility of standing for re-election are significantly less likely to be involved in corruption than those who, because of legal limits to tenure, are not eligible for re-election. Ferraz and Finan (2011) found that the share of resources diverted in the municipalities of Brazil with mayors in their second term of office (which, by law, has to be their last) was up to 27% higher than in those districts whose mayors were eligible for re-election. Thus, the possibility of electoral punishment is potentially a highly effective mechanism for controlling corruption.

Under what conditions, then, is electoral punishment at its most severe? First, the evidence suggests that not all kinds of corruption are treated equally by the electorate. Some corrupt practices are perceived by voters as being beneficial to the community as they stimulate economic activity, at least in the short term. An example close to home is to be found in the corrupt urban planning practices that emerged across Spain during the boom in real estate activity: many mayors and local officials were accused of irregularly reclassifying land originally protected from being built upon, often in exchange for bribes. These corrupt practices, however, had the immediate effect of intensifying real estate activity in the municipality and, therefore, could be seen by the voters as being of, at least short-term, benefit to the community. In fact, Fernández-Vázquez et al (2014), in their analysis of local corruption in Spain between 2003 and 2007, found that this type of corruption did not result in incumbents suffering any punishment at all at the ballot box, whereas in those cases in which the gains were strictly private and corruption could not be perceived as being beneficial to the whole municipality, the parties involved lost on average around 4.2% of their support. This result appears to reinforce a longstanding hypothesis according to which voters enter into a kind of exchange with corrupt politicians, trading their political support for collateral benefits related in varying degrees to corrupt practices. So, be it for reasons of ideological proximity (Rundquist et al. 1977), partisan bias (Anduiza et al. 2013) or efficient management (in Latin America there is a typical saying *roba pero hace* – he steals but he delivers – to refer to corrupt politicians perceived nevertheless as being effective), voters are often willing to turn a blind eye to corrupt practices.

A debate, in part related to the above, concerns the moderating effect of the economic cycle on the severity of the electoral punishment of corrupt incumbents. Traditionally, it has been held that a negative economic situation exacerbates the severity of this punishment, since voters will tend to have a stronger perception of the negative consequences of corrupt practices. Likewise, when corruption coincides with a period of economic growth, the punishment is expected to be less severe (Zechmeister & Zizumbo-Colunga 2013, Manzetti & Wilson 2007), since voters seem to be willing to *forgive* or to attach less importance to corrupt practices. However, this pattern is far from universal. In a comparative study of Moldova and Sweden, Klašnja and Tucker (2013) found that the economic situation only acts to moderate punishment in the case of the country (Moldova) with high levels of corruption. Likewise, Riera et al. (2013) found that at the 2007

municipal elections in Spain, held in a favourable economic context, corruption had a much greater electoral impact than it did in 2011 during the economic crisis. The authors account for this result by arguing that, in 2011, the economic downturn contributed to the fairly generalized punishment of the incumbent parties, which diluted the specific punishment in municipalities that had suffered cases of corruption.

Yet perhaps the chief argument forwarded in the literature as an explanation for the limited punishment suffered by corrupt politicians at the ballot box is that of information. Voters often do not have access to accurate, credible information on cases of alleged corruption, which obviously represents an obstacle to their holding politicians to account for any wrongdoing. The leading study on this question is Ferraz and Finan's (2008), which examined the impact of public audits conducted in Brazil by the *Controladoria-Geral da União* in a number of randomly selected municipalities. In this way the authors were able to identify the effect of information disclosure in a robust manner. What is particularly interesting in this study was that the public reporting of information on irregularities had negative effects on the results recorded by the mayor in the elections, especially in municipalities with local radio stations. Similarly, in the case of Spain, Costas-Pérez et al. (2012) found that the cases of corruption attracting greatest media coverage were those associated with a significantly higher punishment at the ballot boxes compared to those that did not receive so much coverage. Moreover, the intensity of coverage interacted with the seriousness of the case (determined judicially) to produce an even stronger punishment, suggesting that, with good information, voters can discern between cases in which accusations of corruption are founded or unfounded.

However, the response of the electorate is often less affected by the availability of information than it is by the credibility of that information. Especially in polarized media systems, while voters may have access to information, this information is often biased or perceived as not being especially credible, which can limit its effectiveness (Weitz-Shapiro & Winters 2014), since voters tend to discount this information as partisan noise.

What implications can we draw from the evidence accumulated to date? Although identifying specific institutional reforms is complex, any reform that hinders the trade-off of the politician that *roba pero hace*, or that combats the perception that certain types of corruption are positive for the collective welfare, should ensure that the punishment administered at the polls is more severe. A possible measure to this effect could be to use a local government's history of accountability as a criterion for economic transfers from other tiers of government, penalising those whose leaders have been implicated in corrupt practices. Likewise, ensuring that citizens have access to unbiased, credible information about corruption can contribute significantly to the severity of electoral punishment. Thus, a model of independent local government audits similar to those conducted in Brazil, provided a wide dissemination of their results is guaranteed, could contribute to a better functioning of elections as a mechanism for controlling corruption.

References

Anduiza, E., Gallego, A. and Muñoz, J. (2013): "Turning a Blind Eye. Experimental Evidence of Partisan Bias in Attitudes Towards Corruption", *Comparative Political Studies*, 46:12 (Dec), 1664-92.

Bågenholm, A. (2013): "Throwing the rascals out? The electoral effects of corruption allegations and corruption scandals in Europe 1981", *Crime Law & Social Change*, 60, 595-609.

Chang, E. C., Golden, M. A. and Seth, J. (2010): "Legislative malfeasance and political accountability", *World Politics*, 62, 177-220.

Costas-Pérez, E., Solé-Ollé, A. and Sorribas-Navarro, P. (2012): "Corruption scandals, voter information, and accountability", *European Journal of Political Economy*, 28, 469-484.

Eggers, A. and Fisher, A. C. (2011): "Electoral accountability and the U.K. parliamentary expenses scandal: Did voters punish corrupt MPs?", working paper, available at http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1931868.

Fernández-Vázquez, P., Barberá, P. and Rivero, G. (2014): "Rooting out corruption or rooting for corruption? The heterogeneous electoral consequences of scandals", forthcoming in *Political Science Research and Methods*.

Ferraz, C. and Finan, F. (2008): "Exposing corrupt politicians: The effects of Brazil's publicly released audits on electoral outcomes", *The Quarterly Journal of Economics*, 123, 703-745.

Ferraz, C. and Finan, F. (2011): "Electoral Accountability and Corruption: Evidence from the Audits of Local Governments", *American Economic Review*, 101(4), 1274-1311.

Klašnja, M. and Tucker, J. A. (2013): "The economy, corruption, and the vote: Evidence from experiments in Sweden and Moldova", *Electoral Studies*, 32(3), 536-543.

Manzetti, L. and Wilson, C. J. (2007): "Why do corrupt governments maintain public support?", *Comparative Political Studies*, 40, 949-970.

Peters, J. G. and Welch, S. (1980): "The Effects of Charges of Corruption on Voting Behavior in Congressional Elections", *American Political Science Review*, 71, 697-708.

Reed, S. R. (1999): "Punishing corruption: The response of the Japanese electorate to Scandals", in *Political psychology in Japan: Behind the nails which Sometimes stick out (and get hammered down)*, Edited by Feldman, O. Commack, New York.: Nova Science.

Riera, P., Barberá, P., Gómez, R., Mayoral, J. A. and Montero, J. R. (2013): "The electoral consequences of corruption scandals in Spain", *Crime, law and social change*, 60(5), 515-534.

Rundquist, B. S., Strom, G. S. and Peters, J. G. (1977): "Corrupt politicians and their electoral support: Some experimental observations", *American Political Science Review*, 71, 954-963.

Slomczynski, K. M. and Shabad, G. (2012): "Perceptions of political party corruption and voting behavior in Poland", *Party Politics*, 18, 897-917.

Weitz-Shapiro, R. and Winters, M.S. (2014): "Discerning Corruption: Credible Accusations and the Punishment of Politicians in Brazil", *APSA 2014 Annual Meeting Paper*, 2014.

Welch, S. and Hibbing, J. R. (1997): "The effects of charges of corruption on voting behavior in congressional elections 1982-1990", *The Journal of Politics*, 59, 226-239.

Winters, M. and Weitz--Shapiro, R. (2013): "Lacking information or condoning corruption. When do voters support corrupt politicians?", *Comparative Politics*, 45, 418-436.

Zechmeister, E. J. and Zizumbo-Colunga, D. (2013): "The varying political toll of concerns about Corruption in good versus bad economic times", *Comparative Political Studies*, published online January 23, 2013, doi: 10.1177/0010414012472468.

Authors

GOLDEN, MIRIAM A. is Professor of Political Science at the University of California at Los Angeles. Her research focus is political corruption, political criminality, and electoral fraud. Golden has conducted field work in developed and less developed countries, including India and Ghana. She has contributed articles to journals such as the *American Political Science Review*, *the American Journal of Political Science*, *the British Journal of Political Science*, and *World Politics* and is the author of two books. Golden is a Fellow of the John Simon Guggenheim Memorial Foundation and a member of EGAP: Experiments in Governance and Politics. She received her Ph.D. from Cornell University.

MUÑOZ MENDOZA, JORDI is a Ramón y Cajal Researcher in political science at the University of Barcelona. He holds a Ph.D. in Political Science from Pompeu Fabra University. Previously, he has been a postdoctoral researcher at the Autonomous University of Barcelona and a visiting researcher at the universities of Göteborg (Sweden) and Yale (USA). His research work is focused on political preferences and behavior. Muñoz has published articles on the corruption's effect on vote, the support for secession, the abstention or on the trust in European institutions, among others. His works have been published in journals such as *Comparative Political Studies, European Political Science Review, Electoral Studies, European Union Politics, Nations* and *Nationalism, Ethnic and Racial Studies and Regional and Federal Studies*. He contributes to the newspaper *Ara*.

SALINAS JIMÉNEZ, JAVIER holds a Master in Economic and Social Policy Analysis (University of York) and a Ph.D. in Economics from the University of Extremadura. He is currently Professor of Public Economics and Head of the Department of Economics and Public Finance at the Autonomous University of Madrid. Previously, he was Associate Professor at the University of Extremadura and at the Complutense University of Madrid and also held the positions of Deputy Director-General of Budgetary Studies and Public Expenditure and Advisor at the Institute of Fiscal Studies. He is specialized in the fields of the efficiency analysis in the public sector, the economic analysis of corruption and the public policies effects on the subjective well-being. He has published papers in several national and international journals specialized in topics related to Public Economics like: *Journal of Productivity Analysis, Applied Economics, Social Indicators Research, Socio-Economic Planning Science, Journal of Policy Modelling, Hacienda Pública Española, Investigaciones Económicas* and *Revista de Economía Aplicada*. He has been involved in research projects funded by the European Union, the Dirección General de Ciencia y Tecnología, the BBVA Foundation and the Institute of Fiscal Studies.

SORRIBAS-NAVARRO, PILAR is Associate Professor of Economics at the Universitat de Barcelona. She obtained her Ph.D at the Universitat Autònoma de Barcelona in 2005. She has been a visiting researcher at the University of Warwick (2006), Uppsala University (2008) and the University of Toronto (2012). Her research focuses on Public Economics, Fiscal Federalism and Political Economy. Her works have been published in journals like Journal of *Public Economics, European Journal of Political Economy*, among others.

Corrupción: magnitud, causas y consecuencias

Pilar Sorribas-Navarro
Institut d'Economia de Barcelona (IEB) / Universitat de Barcelona

A día de hoy, la corrupción es considerada por la sociedad española como uno de los principales problemas. Según el último barómetro del Centro de Investigaciones Sociológicas (CIS), un 50% de la población considera que la corrupción y el fraude son uno de los tres principales problemas que existen[1]. Sólo el paro le supera, problema que identifica el 80% de la población encuestada. Desde inicios de la pasada década, durante el boom del mercado inmobiliario, han sido numerosos los escándalos de corrupción urbanística vinculados a políticos de los gobiernos locales. El pinchazo de la burbuja inmobiliaria el año 2009 no significó la desaparición de la corrupción, sino el surgimiento a la luz, que no el inicio, de otros tipos de corrupción, como, por ejemplo, la vinculada a la financiación de los partidos políticos. Cabe destacar que, hasta octubre de 2009, en media, la corrupción sólo era percibida como un problema por un 1% de la población. Así, la preocupación por la corrupción muestra una fuerte tendencia creciente en un breve período temporal, período que coincide con la crisis económica y el cambio de tipo de corrupción publicado por los medios de comunicación[2]. Para que la corrupción pase a ser considerada como un problema, es necesario, aunque no suficiente, que la sociedad conozca su existencia, siendo la principal fuente de información los medios de comunicación.

La corrupción no es fácil de medir, ya que son actuaciones fuera de la ley que intentan ser clandestinas. Una de las medidas del nivel de corrupción más utilizadas es el índice de percepción de corrupción de Transparencia Internacional, al que las contribuciones de Miriam Golden y Javier Salinas hacen referencia y explican. Éste se sitúa para España en valores estables y próximos a la media de la Unión Europea durante los últimos 15 años[3].

La corrupción puede erosionar la confianza en las instituciones públicas. Existe evidencia empírica para España de que la corrupción ha reducido la confianza de los ciudadanos en los gobiernos (Solé-Ollé y Sorribas-Navarro, 2014). Uno de los principios básicos que sustenta las democracias es la presunción que los gobiernos deben rendir cuentas ante los ciudadanos a través de las elecciones (Przeworski *et al.*, 1999). La falta de confianza en los gobiernos puede generar desafección y provocar que los individuos dejen de participar en el proceso electoral (Chong *et al.*, 2011). Por tanto, la corrupción es una grave amenaza para que el proceso de rendición de cuentas funcione y éste penalice a los políticos corruptos.

Hasta la fecha, no se han identificado cuáles son las características del entorno institucional que permiten la existencia de corrupción. Por tanto, no se puede proponer una reforma del marco institucional que evite la corrupción. No obstante, como explica Javier Salinas, sí que existe un amplio consenso que el aumento de la transparencia es un buen mecanismo para prevenir la corrupción. Aumentar la información que los ciudadanos disponen respecto a las acciones y decisiones del sector público dificulta que existan comportamientos al margen de la ley.

En España, se han publicado muchas noticias que sugieren que los votantes no castigan la corrupción. No obstante, los estudios académicos demuestran que los alcaldes implicados en escándalos de corrupción obtienen un menor porcentaje de voto (Anduiza *et al.*, 2013; Fernández-Vázquez et *al.*, 2014). Esta penalización se cuantifica, en media, en una pérdida del 4% del porcentaje de voto. Este castigo electoral es mayor cuando el caso tiene una amplia cobertura mediática y también es sensible a la intervención del poder judicial. Los escándalos en los que se han presentado cargos de manera formal y para los que hay una amplia cobertura de prensa causan una pérdida del 14,5% del porcentaje de voto (Costas *et al.*, 2012). Estos resultados no son específicos del caso español. Existe un amplio consenso respecto a bajo qué circunstancias las elecciones funcionan correctamente como un mecanismo de sanción de los políticos corruptos. Como explica la contribución de Miriam Golden, la disponibilidad de información y la intervención de la justicia aumentan la eficiencia de las elecciones. Por el contrario, según Jordi Muñoz, la identificación ideológica con el político corrupto, un contexto de crecimiento económico o los casos de corrupción de los que los individuos obtienen algún beneficio personal (por ejemplo, un puesto de trabajo) reducen el castigo electoral de los individuos hacia los políticos corruptos.

[1] Datos del barómetro del CIS de marzo de 2015 correspondientes a la pregunta con multirespuesta donde los individuos deben identificar los tres problemas principales que existen actualmente en España.

[2] La evolución del porcentaje de población que identifica la corrupción y el fraude como uno de los tres principales problemas en España, según el CIS, es la siguiente: 3,2% (marzo-2010), 4,6% (marzo-2011), 12,2% (marzo-2012), 44,5% (marzo-2013) y 41% (marzo-2014).

[3] La evolución del índice de percepción de corrupción de Transparencia Internacional en España es la siguiente: 69 (media años 2000-2008), 61 (2009), 61 (2010), 62 (2011), 65 (2012), 59 (2013), 60 (2014). El valor de este índice oscila entre 0 (percepción de altos niveles de corrupción) y 100 (bajos niveles de corrupción).

Así, para poder prevenir la corrupción parece imprescindible aumentar la transparencia de las actuaciones del sector público, disponer de un poder judicial independiente y eficaz y de medios de comunicación activos e independientes. Estos dos últimos factores son apuntados por Miriam Golden. En cuanto a la transparencia, como explica Javier Salinas, la medida generalmente aplicada para incrementarla es regular, por ley, la provisión de información de las actuaciones de los responsables públicos. Un paso más, como sugiere Jordi Muñoz, podría ser vincular las transferencias que reciben los gobiernos subcentrales a su nivel de transparencia.

En relación a la justicia, frecuentemente se afirma que los procesos judiciales tardan mucho tiempo en resolverse. Según el último informe publicado en 2014 por la Comisión Europea para la eficacia de la justicia, España tiene 11,2 jueces por cada 100.000 habitantes, casi 10 jueces menos que la media europea, y el gasto en justicia por habitante que realiza el sector público es también muy inferior a la media europea (32,4€ frente a 60,6€). Estos datos indican que, en España, sin entrar en valorar su eficiencia, sería necesario aumentar los recursos destinados a la justicia para aumentar su eficacia.

Finalmente, en cuanto a los medios de comunicación, éstos son la principal fuente de información de las actuaciones del sector público. De hecho, se les llama el "cuarto poder" por su papel fundamental para contribuir al buen funcionamiento de las democracias. Por tanto, es importante que los medios de comunicación sean objetivos. Éstos pueden realizar una cobertura sesgada de la realidad si tienen un sesgo ideológico, dando menor cobertura de los escándalos en los que están implicados políticos con los que comparten ideología, hecho que sucede, por ejemplo, en EE.UU. (Puglisi y Snyder, 2011). El sesgo también se puede producir por la captura por un gobierno, lo que es más fácil que suceda cuando el sector público es una fuente importante de financiación para los medios, ya sea a través de transferencias, ingresos publicitarios y/o suscripciones institucionales. Dicha captura puede ser mitigada si las transferencias hacia los medios de comunicación se asignan en base a criterios objetivos y públicos, y por tanto, no manipulables. Finalmente, la sociedad debería ser crítica ante las noticias recibidas de los medios de comunicación, para poder descontar el posible sesgo existente en la información recibida.

Referencias bibliográficas

Anduiza, E., Gallego, A. y Muñoz, J. (2013): "Turning a Blind Eye. Experimental Evidence of Partisan Bias in Attitudes Towards Corruption", *Comparative Political Studies*, 46:12 (Dic), 1664-92.

Chong, A., De la O., A., Karlan, D. y Wantchekon, L. (2011): "Looking beyond the incumbent: The effects of exposing corruption on electoral outcomes", NBER Working paper 17679.

Costas-Pérez, E., Solé-Ollé, A. y Sorribas-Navarro, P. (2012): "Corruption scandals, voter information, and accountability", *European Journal of Political Economy*, 28, 469-484.

Fernández-Vázquez, P., Barberá, P. y Rivero, G. (2014): "Rooting out corruption or rooting for corruption? The heterogeneous electoral consequences of scandals", en prensa en *Political Science Research and Methods*.

Przeworski, A., Stokes, S. y Manin, B. (1999): *"Democracy, Accountability, and Representation"*, Cambridge University Press.

Puglisi, R. y Snyder Jr, J. M. (2011): "Newspaper coverage of political scandals", *The Journal of Politics,* 73(03), 931-950.

Solé-Ollé, A. y Sorribas-Navarro, P. (2014): "Does corruption erode trust in government? Evidence from a recent surge of local scandals in Spain", Working Papers 2014/26, Institut d'Economia de Barcelona (IEB).

Una visión global de la corrupción política

Miriam A. Golden
University of California at Los Angeles

La corrupción está altamente correlacionada con el desarrollo económico. Por *corrupción* se entiende la utilización o el abuso de las funciones públicas en provecho personal o partidista, y es mucho menos frecuente en las naciones ricas que en las pobres. Esto queda reflejado en los datos del gráfico 1, que muestra la relación, para el año 2013 y 145 países de todo el mundo, entre el (logaritmo natural del) producto interior bruto per cápita y el Índice de Percepción de la Corrupción de Transparencia Internacional (TI). En el gráfico, he etiquetado a España en el diagrama de dispersión y he añadido la línea de regresión. De acuerdo con el Índice de TI, el gráfico muestra que la clasificación de España en el *ranking* de corrupción es exactamente la esperada teniendo en cuenta su nivel de desarrollo económico: el país se sitúa prácticamente sobre la línea de regresión. La relación entre ingresos y corrupción es fuerte y significativa.

¿Qué mide exactamente el Índice de TI? Según la web de la organización[1], el Índice de Percepción de la Corrupción "clasifica a los países y territorios según el grado de corrupción percibido en su sector público […] en una escala de 0 (el más corrupto) a 100 (el menos corrupto)". Para ello, se utilizan datos extraídos de estudios especializados de organizaciones no gubernamentales, pero no se proporciona la documentación completa sobre cómo se ponderan o se agregan las fuentes utilizadas. Dado que son datos recopilados para estudios especializados, es probable que reflejen la percepción de personas extranjeras de negocios más que de ciudadanos de a pie. En España, este sesgo probablemente no tenga mayor importancia: la mayoría de los casos de corrupción se dan en el mundo de los negocios, especialmente en relación con el uso del suelo y el sector de la construcción, y en muy raras ocasiones los ciudadanos de a pie se ven implicados en casos de corrupción. En este caso, aunque la mayoría de los españoles se muestran críticos con los esfuerzos de su Gobierno para reducir la corrupción —unos esfuerzos que consideran inadecuados—, no es porque hayan tenido que pagar sobornos a funcionarios públicos[2].

Gráfico 1: Diagrama de dispersión del PIB per cápita y el Índice de Percepción de la Corrupción de Transparencia Internacional para 145 países (año 2013)

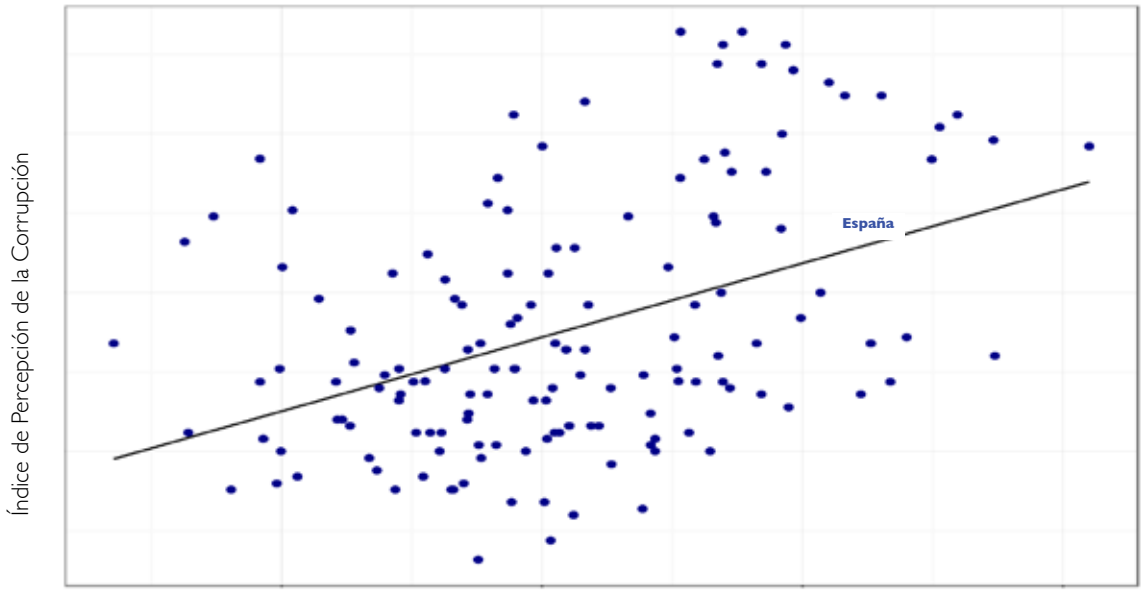

[1] Véase www.transparency.org
[2] Véase http://www.transparency.org/country/#ESP_PublicOpinion

La corrupción en España queda, pues, concentrada mayoritariamente a los sectores más vulnerables de la economía. De hecho, en todas partes del mundo se constata un alto riesgo de corrupción en la construcción, el uso del suelo y especialmente en obra pública. Por ello, los países con booms de construcción resultan especialmente vulnerables al surgimiento de casos de corrupción. Algunas causas de este hecho son que estos sectores implican relativamente a poca gente, las decisiones escapan al control de la opinión pública, que además está mal posicionada para valorar la calidad del producto o saber si los precios pagados han sido razonables. Finalmente, las decisiones relativas al uso del suelo y la obra pública las toman los cargos públicos municipales, que no están sujetos al nivel de competencia política y de reputación de los políticos nacionales.

¿Existen factores institucionales que estén correlacionados con la corrupción y que podrían contribuir a la existencia de corrupción en España? Sorprendentemente la literatura no es concluyente en relación a los determinantes institucionales de la corrupción. Regímenes parlamentarios y presidenciales, sistemas electorales de representación proporcional y mayoritaria, Derecho continental y anglosajón, sistemas políticos unitarios y federales: No se ha llegado a un consenso respecto a las características institucionales que son eficaces para frenar la corrupción[3]. Ello se debe a que en el mundo hay demasiados pocos países con niveles relativamente bajos de corrupción y demasiadas mezclas institucionales para poder identificar diseños institucionales significativos. Por tanto, no hay una solución institucional para la corrupción, y no hay razón para creer que la corrupción en España sería moderada si se aplicara una reforma institucional.

Los efectos del federalismo sobre la corrupción son también inconcluyentes, como pasa con otras características institucionales. En teoría, el federalismo debería reducir la corrupción, ya que introduce más competencia política y mecanismos de control. Sin embargo, en la realidad se observa que su efecto depende en gran medida del contexto específico, y las evidencias empíricas existentes son heterogéneas. Ahora bien, a diferencia del federalismo, en general se acepta que la descentralización fiscal sí suele implicar una alta vulnerabilidad frente a la corrupción, dado el peligro de captura por las élites locales políticas y económicas que se origina por la autonomía local en la prestación de servicios públicos. Usando un modelo formal para valorar esta captura en la prestación de servicios, un estudio de Bardhan y Mookherjee (2000) constata que, en comparación con la centralización, la descentralización puede conllevar niveles más altos de corrupción. Ahora bien, es importante destacar que el estudio también demuestra que la descentralización *per se* no tiene por qué fomentar la corrupción: la captura local se puede reducir si se imponen ciertos límites institucionales a la capacidad recaudatoria de la Administración local mediante la financiación a través de tasas. Estos resultados evidencian la importancia del contexto y del diseño institucional.

Aunque no se tiene demasiado conocimiento sobre los efectos de las instituciones políticas, sí que existen evidencias concluyentes de que una prensa libre y agresiva, y un poder judicial independiente ayudan a controlar la corrupción en el largo plazo[4]. En caso de participación en operaciones ilegales, la libertad de prensa puede provocar la destitución o renuncia de los implicados y el poder judicial independiente puede redundar en una condena penal (y posiblemente, en inhabilitación para cargo público). No obstante, la libertad de prensa no es suficiente, ya que su efecto dependerá de la voluntad de los votantes de utilizar la información sobre la corrupción política para penalizar a los políticos en las urnas. De hecho, el castigo electoral es un instrumento muy imperfecto a corto plazo. En los sistemas democráticos sólidos, en los que los partidos políticos representan políticas alternativas, no es fácil que los casos de corrupción lleven a los votantes a optar por el candidato de otro partido: los votantes suelen preferir a un político corrupto alineado con sus preferencias políticas a un político honrado que defienda políticas a las que ellos se oponen. En los sistemas con partidos estables, solo cuatro de cada seis votantes (o quizás cuatro de cada diez) se muestran dispuestos a cambiar su voto, dejando de votar a los políticos implicados en escándalos de corrupción[5]. La mayoría de los votantes claramente priorizan otros aspectos al decidir su voto. Si el margen electoral del político en el poder es amplio, escenario habitual en las democracias establecidas, los pequeños cambios electorales que se produzcan a raíz de esos casos de corrupción no suelen bastar para que el político pierda su cargo.

La amenaza del castigo por los votantes solo resulta eficaz a largo plazo y de forma indirecta, cuando los líderes de los partidos reconocen la vulnerabilidad de sus organizaciones ante una posible escisión o ante la entrada de un nuevo partido en su espacio político si la corrupción se mantiene e implica a sus cargos públicos. Aunque los votantes no dejen de votar a un político concreto por su implicación en temas de corrupción, los líderes del partido político sí que temen las repercusiones electorales a largo plazo por permitir la participación de sus representantes en actividades relacionadas con la corrupción. Además, también cabe tener en cuenta la existencia de flujos de ingresos independientes

[3] Para conocer diferentes opiniones sobre sistemas electorales, se puede comparar, por ejemplo, Persson, Tabellini y Trebbi (2003) con Kunicovà y Rose-Ackerman (2005), y con Chang y Golden (2007).

[4] Existe una amplia literatura sobre el papel de la libertad de los medios de comunicación; véase, entre otros, Adserà, Boix y Payne (2003); Besley y Burgess (2002); Brunetti y Weder (2003), y Chang, Golden y Hill (2010). Con relación a la importancia de las decisiones judiciales y al cumplimiento de la Ley, véase Alt y Lassen (2007); Van Aaaken, Feld y Voigt (2010), y Fisman y Miguel (2007). Para una visión más general, destacan Aidt (2009) y Treisman (2007).

[5] Esto se ha demostrado en Peters y Welch (1980) con datos de los Estados Unidos; en Reed (1999) con datos de Japón; en Eggers (2014) con datos del Reino Unido; en Chang, Golden y Hill (2010) con datos de Italia; y para España, en Costas-Pérez, Solé-Ollé y Sorribas-Navarro (2012), y en Anduiza, Gallego y Muñoz (2013); también se ha demostrado en Klašjna y Tucker (2013) con datos de Suecia y Moldavia.

y secretos que hacen que los políticos de más bajo nivel tengan acceso a recursos que escapan al control del partido, lo cual amenaza la disciplina de partido y la capacidad de los líderes de controlar la selección de candidatos[6].

En última instancia, pues, la riqueza y las instituciones políticas democráticas —especialmente, un sistema de partidos competitivo, unos medios de comunicación libres y un poder judicial independiente— interactúan para moderar y dominar la corrupción política. Es poco probable que España caiga en los niveles de corrupción de Grecia, Brasil o Perú, por ejemplo. A corto plazo, sin embargo, la exposición pública y las consecuencias legales son importantes instrumentos para convencer a quienes manejan ganancias ilícitas y sobornos de que no vale la pena arriesgarse.

Referencias bibliográficas

Adserà, A., Boix, C. y Payne, M. (2003): "Are You Being Served? Political Accountability and Quality of Government", *Journal of Law, Economics and Organization*, 19(2), 445-90.

Aidt, T. S. (2003): "Economic Analysis of Corruption: A Survey", *The Economic Journal*, 113:491 (nov.), F632-52.

Alt, J. E. y Lassen, D. D. (2007): "Political and Judicial Checks on Corruption: Evidence from American State Governments", *Economics & Politics*, 20:1 (marzo), 33-61.

Anduiza, E., Gallego, A. y Muñoz, J. (2013): "Turning a Blind Eye. Experimental Evidence of Partisan Bias in Attitudes Towards Corruption", *Comparative Political Studies*, 46:12 (dic.), 1664-92.

Bardhan, P. y Mookherjee. D. (2000): "Corruption and Decentralization of Infrastructure Delivery in Developing Countries", Mimeo.

Besley, T. y Burgess, R. (2002): "The Political Economy of Government Responsiveness: Theory and Evidence from India", *Quarterly Journal of Economics*, 117:4 (nov.), 1415-51.

Brunetti, A. y Weder, B. (2003): "A Free Press is Bad News for Corruption", *Journal of Public Economics*, 87:7-8 (agosto), 1801-24.

Chang, E. C.C. y Golden, M. A. (2007): "Electoral Systems, District Magnitude and Corruption", *British Journal of Political Science*, 37:1 (enero), 115-37.

Chang, E. C.C., Golden, M. A. y Hill, S. J. (2010): "Legislative Malfeasance and Political Accountability", *World Politics*, 62:2 (abril), 177-220.

Costas-Pérez, E.; Solé-Ollé, A. y Sorribas-Navarro, P. (2012): "Corruption Scandals, Voter Information, and Accountability", *European Journal of Political Economy*, 28:4 (dic.), 469-84.

Eggers, A. (2014): "Partisanship and Electoral Accountability: Evidence from the UK Expenses Scandal", *Quarterly Journal of Political Science*, 9:4, 441-72.

Fisman, R. y Miguel, E. (2007): "Corruption, Norms, and Legal Enforcement: Evidence from Diplomatic Parking Tickets", *Journal of Political Economy*, 115:6 (dic.), 1020-48.

Klašjna, M. y Tucker, J. (2013): "The Economy, Corruption and the Vote: Evidence From Experiments in Sweden and Moldova", *Electoral Studies*, 32:3 (set.), 536-43.

Kunicovà, J. y Rose-Ackerman, S. (2005): "Electoral Rules and Constitutional Structures as Constraints on Corruption", *British Journal of Political Science*, 35:4 (oct.), 573-606.

Persson, T.; Tabellini, G. y Trebbi, F. (2003): "Electoral Rules and Corruption", *Journal of the European Economic Association*, 1:4 (jun.), 958-89.

Peters, J. G. y Welch, S. (1980): "The Effects of Charges of Corruption on Voting Behavior in Congressional Elections", *American Political Science Review*, 71:3 (set.), 697-708.

Reed, S. R. (1999): "Punishing Corruption: The Response of the Japanese Electorate to Scandals", En: *Political Psychology in Japan: Behind the Nails Which Sometimes Stick out (and Get Hammered Down),* Ofer Feldman [ed.], Commack N.Y.: Nova Science.

Treisman, D. (2007): "What Have We Learned about the Causes of Corruption from Ten years of Cross-National Empirical Research?", *Annual Review of Political Science*, 10, 211-44.

Van Aaken, A., Feld, L. P. y Voigt, S. (2010): "Do Independent Prosecutors Deter Political Corruption? An Empirical Evaluation across 78 Countries", *American Law and Economics Review*, 12(1), 204-44.

[6] La historia se complica cuando los fondos se utilizan para campañas políticas en entornos que imponen severas restricciones a la financiación legal. A consecuencia de ello, los líderes de los partidos pueden caer en connivencia con la corrupción.

Corrupción y transparencia en España: indicadores recientes

Javier Salinas Jiménez
Universidad Autónoma de Madrid

En los últimos años han sido muy frecuentes en España las denuncias de corrupción en el sector del urbanismo ligadas, en muchos casos, a la financiación ilegal de partidos políticos. La mayor parte de estos casos, aunque se produjeron en los años de bonanza económica, han salido a la luz pública tras la crisis y han provocado aumentos en la percepción de la corrupción. A continuación, se presenta, en primer lugar, una breve panorámica de cómo se percibe la corrupción en España. En segundo lugar, y dado que la transparencia es un mecanismo fundamental en la prevención de las actividades de corrupción, se realiza un análisis de cómo ha evolucionado la transparencia de las administraciones públicas en España.

1. Medidas de corrupción recientes

1.1. Índice de Corrupción Percibida de Transparencia Internacional

El Índice de Percepción de la Corrupción elaborado por Transparencia Internacional (TI) se construye a partir de las opiniones de expertos sobre la corrupción en el sector público. En la última edición de dicho índice, correspondiente al año 2014[1], participaron 175 países; más de dos terceras partes obtuvieron puntuaciones inferiores a 50, en una escala de 0 (percepción de altos niveles de corrupción) a 100 (percepción de bajos niveles de corrupción). Los resultados del Índice de Percepción de la corrupción 2014 indican que España ha venido a consolidar la puntuación que recibió en 2013, dado que este año obtiene una puntuación similar (60) a la de 2013 (59), aunque sensiblemente inferior a la obtenida los años previos a la crisis (en torno a 70). En comparación con el resto de países de la Unión Europea (UE) y de Europa Occidental, España se sitúa en una posición intermedia, ocupando el puesto 19 de un conjunto de 32 países, lejos de los países nórdicos que ocupan los puestos de cabeza, pero lejos también de los países situados a la cola (Grecia, Italia y Rumania), donde la corrupción tiene un carácter sistémico.

1.2. Datos del Informe anticorrupción de la UE

Un documento que aporta información adicional sobre la situación de nuestro país en materia de corrupción es el Informe de la Comisión al Consejo y al Parlamento Europeo, elaborado por primera vez en 2014. El objetivo de este Informe, de carácter bienal, es analizar la corrupción en los Estados miembros de la UE y las medidas adoptadas para prevenirla y luchar contra ella. Su finalidad última es abrir un debate entre la Comisión, los Estados miembros, el Parlamento Europeo y otras partes interesadas con el objeto de contribuir a la lucha contra la corrupción y determinar cómo puede ayudar en este empeño la dimensión europea. [2].Aunque la propia Comisión reconoce que la mayoría de las cuestiones que se abordan en el Informe son de exclusiva competencia nacional, conviene al interés común de la UE que todos los Estados miembros dispongan de políticas de lucha contra la corrupción eficaces y que la UE apoye a los Estados miembros en esta labor en la medida que la corrupción afecta a objetivos comunes como los objetivos de crecimiento económico y la propia sostenibilidad de las finanzas públicas y a los objetivos de déficit y deuda de los Estados Miembros.

Para preparar el Informe sobre la lucha contra la corrupción en la UE se llevaron a cabo dos encuestas, realizadas en 2013: 1) el Eurobarómetro especial sobre corrupción; y 2) una encuesta flash[3] entre las empresas. Para la mayor parte de países, la clasificación del índice sobre Percepción de la Corrupción publicado por TI tiene una correlación muy alta con las respuestas dadas por los encuestados del Eurobarómetro.

En relación al Eurobarómetro (Figura 1), a nivel de la UE, tres cuartas partes de los encuestados (76%) creen que la corrupción está muy extendida en su propio país. Los países en los que un mayor porcentaje de los encuestados creen que la corrupción está muy extendida son Grecia (99%), Italia (97%), Lituania, España y la República Checa (95% en cada uno de ellos). En media para la UE, una cuarta parte de la población (26%) considera que la corrupción les afecta personalmente en su vida cotidiana. En este caso, las respuestas más negativas se obtienen en España y Grecia, donde el 63% de los encuestados afirma que la corrupción les afecta personalmente, seguidos de Chipre y Rumanía (57% en cada uno de ellos) y Croacia (55%); y las mejores en Dinamarca (3%), Francia y Alemania (6% en cada uno de ellos).

[1] Ver https://www.transparency.org/cpi2014

[2] Ver http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/e-library/documents/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/docs/acr_2014_en.pdf

[3] Las encuestas flash fueron introducidas en el Eurobarómetro en los años noventa. Consisten en una serie de entrevistas telefónicas realizadas en serie en un periodo relativamente corto y sobre un tema concreto. Su principal ventaja es su capacidad para otorgar resultados casi de forma instantánea y resultan muy adecuadas para fijar la atención en grupos específicos de la población (en este caso, empresas) sobre los que se desee conocer su opinión.

A pesar de los malos resultados para España en relación con la percepción de la extensión de la corrupción, los resultados no son tan negativos cuando se preguntan por experiencia directa de corrupción. Los resultados españoles son mejores que la media de la UE en lo que respecta a la corrupción de poca envergadura: sólo el 2 % de los encuestados españoles fue objeto de una petición, explícita o implícita, de soborno durante el año anterior, mientras que la media de la UE se sitúa en el 4 %.

Finalmente, en relación con la efectividad de la legislación y del sistema judicial para hacer frente a la corrupción, los españoles también se muestran más críticos que la media de los ciudadanos de la UE. De esta forma, sólo el 11% de los encuestados en España piensa que los esfuerzos del Gobierno por combatir la corrupción son eficaces (frente al 23% de media en la UE) y sólo el 10% piensan que en España hay suficientes condenas por corrupción para que éstas puedan tener un carácter disuasorio (muy lejos del 26% de media de la UE).

En relación con las encuestas flash realizadas a las empresas (Figura 2), a escala de la UE, más de 4 de cada 10 empresas consideran que la corrupción es un problema para la actividad empresarial, lo que se aplica también al tráfico de influencias y al nepotismo. Cuando se les preguntó específicamente si la corrupción es un problema para la actividad empresarial, el 50% de las empresas del sector de la construcción y el 33% de las empresas del sector de las telecomunicaciones lo consideraron un problema en gran medida. Cuanto más pequeña es la empresa, más a menudo son la corrupción y el nepotismo un problema para la actividad empresarial. La corrupción es más probable que sea considerada un problema por las empresas de la República Checa (71 %), Portugal (68 %), Grecia y Eslovaquia (ambos un 66 %). En el caso de España, el 52% de los empresarios encuestados señalaba que la única manera de triunfar en el mundo empresarial es disponer de contactos políticos (media de la UE, 47%). El 97% de las empresas españolas (segundo porcentaje más elevado de la UE) declaró que la corrupción está muy extendida en su país (media de la UE, 75 %).

2. El principio de transparencia como mecanismo de prevención de la corrupción

La transparencia administrativa como principio de buena gobernanza resulta fundamental a la hora de prevenir y de luchar contra la corrupción. En este sentido, existe consenso por parte de los organismos internacionales y de los expertos en la lucha contra la corrupción de que una mayor transparencia de las Administraciones Públicas (AA.PP.) puede tener un impacto positivo significativo en los niveles de corrupción de un país, puesto que cuanto mejor conozca la sociedad cómo funcionan las AA.PP. y qué decisiones toman, menos posibilidades existen de que haya corrupción. La lucha contra la corrupción no puede centrarse únicamente en mecanismos reactivos de sanción, sino que es necesario favorecer las condiciones que eviten la existencia de actos de corrupción.

El principio de transparencia se ha desarrollado a través de diferentes mecanismos, que pueden clasificarse en función del tipo de actividad que desarrollan las AA.PP. y los ciudadanos en relación con la información pública. Encontramos, así, mecanismos de transparencia pasiva y mecanismos de transparencia activa (además del que algunos autores han denominado como transparencia colaborativa, donde los propios ciudadanos difunden informaciones relativas a las AA.PP. a través de las redes sociales). Los diferentes mecanismos existentes tienen funciones diferentes, aunque un papel complementario y una finalidad común de facilitar el conocimiento público de la información del sector público.

La transparencia pasiva se refiere al derecho de acceso a los archivos y registros administrativos. Es el mecanismo a través del cual los ciudadanos pueden tener conocimiento de la información administrativa, previa solicitud a la Administración Pública para que se la muestre o les facilite una copia[4].

La transparencia activa, por su parte, hace referencia a aquellos mecanismos en los que la Administración Pública difunde información, generalmente a través de medios electrónicos. En España, el avance más importante realizado en los últimos años en relación con la transparencia activa está vinculado a la puesta en marcha, en diciembre del año pasado, del Portal de Transparencia[5], cuyo objetivo (conforme a lo establecido en la Ley 19/2013, de 9 de diciembre, de Transparencia, Acceso a la Información Pública y Buen Gobierno) es ampliar y reforzar la transparencia de la actividad pública, regular y garantizar el derecho de acceso a la información relativa a aquella actividad y establecer las obligaciones de buen gobierno que deben cumplir los responsables públicos[6].

El portal de Transparencia suministra información relativa a los ámbitos institucional, legal y económico, ofreciendo en este último aspecto información sobre aquellos actos de gestión administrativa que tienen repercusión económica o presupuestaria, así como información estadística de relevancia en

[4] En España ya se recoge en el artículo 105.b de la Constitución de 1978, en el que se estableció que la ley regularía el acceso de los ciudadanos a los archivos y registros administrativos, aunque este derecho no fue regulado hasta la aprobación de la Ley de Régimen jurídico de las Administraciones Públicas y del Procedimiento Administrativo Común en 1992 e incluido posteriormente en numerosas legislaciones autonómicas.

[5] http://transparencia.gob.es/

[6] España ha sido el último país de la UE de más de un millón de habitantes en aprobar su ley. En cualquier caso, la transparencia es más una cuestión de voluntad política que de leyes de transparencia y hay países como India, Serbia o Eslovenia que, teniendo las mejores leyes de Transparencia, desde un punto de vista técnico – según el *Centre for Law and Democracy*-, no figuran entre los países con más transparencia en el funcionamiento de sus AA.PP.

Figura 1: Eurobarómetro especial sobre corrupción, 2013. % Ciudadanos

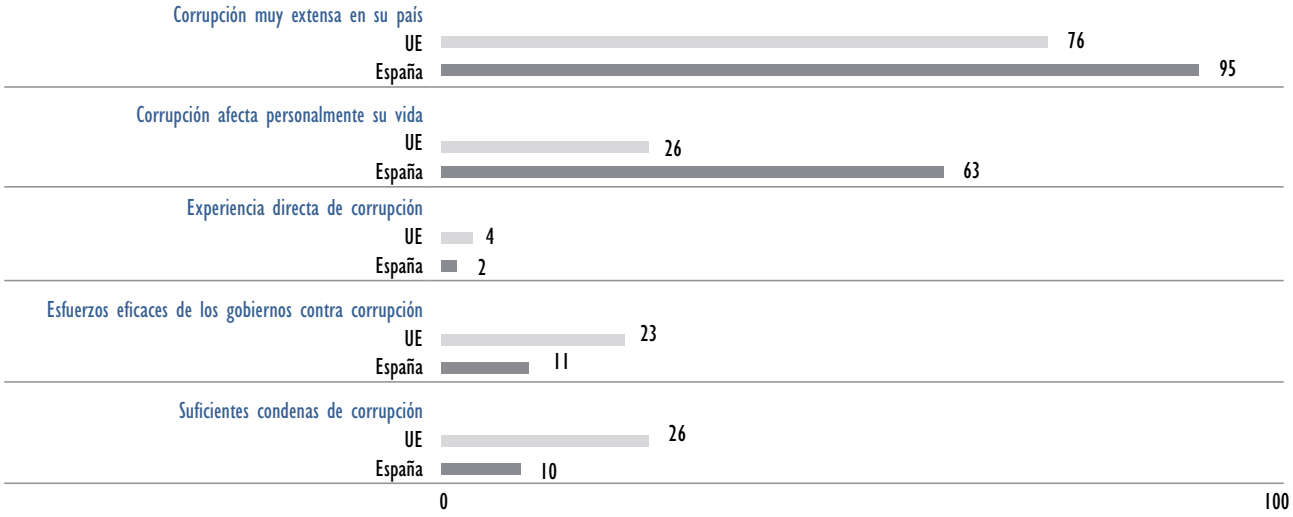

Figura 2: Encuesta flash 2013. % Empresas

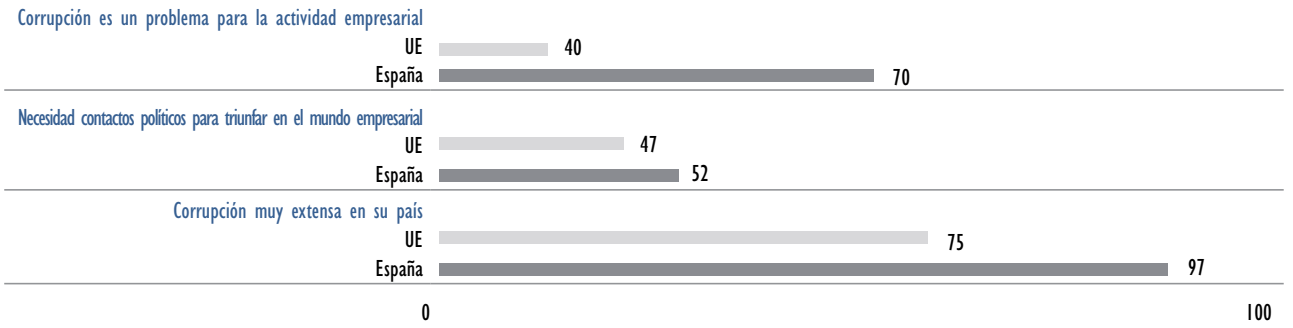

el ámbito de la Administración General del Estado. En esta sección ‹económica›, se pueden encontrar datos relativos a contratos públicos, subvenciones o retribuciones de los altos cargos del gobierno, entre otros.

El Portal ha sido objeto de críticas por las numerosas limitaciones que presenta y, en particular, por no contener información de Comunidades Autónomas (CC.AA.), Entidades Locales, Sociedades Estatales, Fundaciones y Órganos Constitucionales. En cualquier caso, es pronto para evaluar la efectividad del Portal de Transparencia, que está operativo sólo desde finales de 2014. En la medida en que se desarrollen iniciativas similares a nivel autonómico y de las corporaciones locales de los principales núcleos de población, es una iniciativa positiva y que nos sitúa en un plano similar al de los países de nuestro entorno.

El análisis de la transparencia a nivel autonómico es especialmente importante, dadas las competencias y el volumen de gasto que gestionan las CC.AA y las diferencias que existen, en el ámbito de la transparencia, entre las mismas. Para apreciar estas diferencias entre las CC.AA., puede utilizarse el Índice de Transparencia de las Comunidades Autónomas[7] (elaborado por TI España) y que persigue un doble objetivo: por una parte, realizar una evaluación del nivel de transparencia de los Gobiernos de las diferentes CC.AA. y, por otra, impulsar y propiciar el aumento de la información que estas instituciones ofrecen a los ciudadanos y a la sociedad en su

[7] El valor de este índice oscila en un rango comprendido entre 0 (mínima transparencia) y 100 (máxima transparencia).

conjunto[8]. Para elaborar este índice, se contrasta en qué medida las CC.AA publican la información relativa a un conjunto de 80 indicadores, que abarcan las áreas más importantes de la información que los responsables del gobierno de una Comunidad Autónoma deberían poner públicamente a disposición de la sociedad.

Según el último informe publicado[9], correspondiente al año 2014, las CC.AA. muestran en conjunto unos niveles relativamente altos de transparencia, con una media global de las diecisiete CC.AA. de 88´6 (sobre 100), aunque pueden observarse diferencias muy significativas entre las mismas. Las tres Comunidades que obtienen mejores resultados, son Castilla y León, Cataluña y País Vasco (100 puntos sobre 100 en los tres casos). Las Comunidades Autónomas que ocupan los puestos inferiores del ranking son Madrid (65), Murcia (78´8) y Canarias (80). Cabe destacar además que, desde que se elabora este índice, los resultados globales han mejorado de forma continuada, ya que la valoración media global fue 71´5 y 79´9 en los años 2010 y 2012, respectivamente.

Conclusiones

Desde comienzos de la recesión económica, los índices de percepción subjetiva de la corrupción en España han empeorado considerablemente. No obstante, existen indicios objetivos de que los niveles de corrupción pueden haber disminuido en los últimos años como consecuencia de la crisis económica; el enfriamiento de la economía, especialmente en el sector urbanístico, y la caída de la contratación pública permiten pensar que los casos de corrupción se han reducido. Sin embargo, la lentitud de la Administración de Justicia, la baja intensidad de las sanciones penales en casos de corrupción relevantes, la sensación de impunidad de las élites políticas y económicas y el afloramiento de escándalos que han afectado a instituciones clave del Estado explican la percepción social negativa que se mantiene en los índices de corrupción percibida. La crisis económica ha incrementado, también, el nivel de exigencia ciudadana y se han desarrollado medidas en los últimos años con la finalidad de incrementar la transparencia de las AA.PP. encaminadas a prevenir las actividades de corrupción.

[8] El Índice de Transparencia de las CC.AA. además de ofrecer información sobre la transparencia de las mismas, tiene como objetivo fomentar la cultura informativa de las CC.AA. Para ello se les ofrece la posibilidad, durante un plazo determinado, de que incorporen en sus respectivas Webs la información solicitada por TI-España. De esta forma, además de mejorar sus respectivas puntuaciones en el índice, se consigue aumentar la información relevante que las CC.AA. ofrecen a los ciudadanos.

[9] http://www.transparencia.org.es/incau_2014/indice_incau_2014.htm

Los límites de las elecciones como mecanismo de control de la corrupción política

Jordi Muñoz
Universitat de Barcelona

La persistencia de niveles moderados o, incluso, altos de corrupción en democracias establecidas supone un reto para la teoría democrática: si las elecciones son un mecanismo mediante el cual el principal (los ciudadanos) pueden controlar y sancionar al agente (los políticos) cuando estos actúen en contra de sus intereses, ¿cómo es posible que la democracia electoral resulte, a menudo, un instrumento ineficaz para evitar la apropiación de recursos públicos para beneficio privado por parte de cargos políticos?

En rigor, los estudios empíricos sobre la cuestión tienden a detectar un cierto nivel de castigo electoral a la corrupción. La magnitud de dicho castigo varía sustancialmente entre casos, pero muy a menudo se sitúa en una horquilla aproximada de entre el 4 y el 6%, lo que suele resultar insuficiente para prevenir la reelección de candidatos implicados en actividades relacionadas con la corrupción. Este es un resultado, el del castigo limitado, bastante robusto, que con variaciones, se ha dado tanto en los EEUU (Peters & Welch 1980; Welch & Hibbing 1997), el Reino Unido (Eggers & Fisher 2011), Polonia (Slomczynski & Shabad 2012), Japón (Reed 1999), Italia (Chang et al. 2010), España (Costas-Perez et al. 2012; Fernández-Vázquez et al. 2014), o incluso en un estudio comparado a nivel europeo (Bågenholm 2013).

Dada la consistencia de la observación del castigo limitado, la pregunta relevante, pues, es bajo qué condiciones los electores castigan más severamente a los partidos corruptos. Entender los correlatos de esta variación en el castigo es necesario para identificar los mecanismos institucionales e individuales que pueden contribuir a intensificar la severidad con la que los electores tratan a los políticos implicados en corrupción.

Esto es especialmente importante, puesto que cualquier reforma orientada a facilitar el castigo electoral a la corrupción puede contribuir significativamente a limitar la prevalencia de la corrupción política. De hecho, existe evidencia robusta de que los responsables políticos que tienen la posibilidad de presentarse a la reelección tienen una probabilidad significativamente menor de caer en prácticas corruptas que aquellos que, por límites legales, no pueden optar a ser reelegidos. Ferraz y Finan (2011) en Brasil encuentran que el volumen de recursos sustraídos en municipios con alcaldes en su segundo mandato (que, por ley, es el último) es de hasta un 27% más que allí donde los alcaldes se pueden presentar de nuevo a las elecciones. Así pues, la posibilidad del castigo electoral es un mecanismo potencialmente muy eficaz de control de la corrupción.

¿Bajo qué condiciones, pues, el castigo electoral es más severo? En primer lugar, la evidencia apunta a que no todos los tipos de corrupción son tratados del mismo modo por los electores. Algunas prácticas de corrupción son percibidas por los votantes como beneficiosas para la colectividad puesto que estimulan, al menos en el corto plazo, la actividad económica. Un ejemplo cercano lo encontramos en numerosos escándalos de corrupción urbanística ocurridos en España durante el período de máxima actividad inmobiliaria: numerosos alcaldes y cargos locales fueron acusados recalificar de modo irregular terrenos no edificables, a menudo a cambio de sobornos. Dicha práctica de corrupción, sin embargo, tenía como consecuencia inmediata la intensificación de la actividad inmobiliaria en el municipio y por tanto, podía ser interpretada por los electores como beneficiosa para la colectividad, al menos en el corto plazo. De hecho, Fernández-Vazquez, Barberá y Rivero (2014) en un análisis de los casos de corrupción a nivel local en España entre 2003 y 2007 encuentran que este tipo de corrupción no genera castigo electoral alguno, mientras que los casos en los que el beneficio es estrictamente privado y la corrupción no puede ser percibida como beneficiosa para el conjunto del municipio, los partidos implicados pierden de media alrededor de un 4,2% de sus apoyos. Este resultado parece reforzar una vieja hipótesis según la cual los votantes entran en una suerte de intercambio con los políticos corruptos, y cambian su apoyo político por beneficios colaterales más o menos explícitamente relacionados con la práctica corrupta. Así, ya sea por proximidad ideológica (Runquist et al. 1977), identificación partidista (Anduiza et al. 2013) o por eficacia en la gestión (en Latinoamérica es de uso común el dicho '*roba pero hace*' para referirse a políticos corruptos percibidos cómo eficaces), los votantes a menudo están dispuestos a hacer la vista gorda de prácticas corruptas.

Un debate parcialmente relacionado con el anterior es el del efecto moderador del ciclo económico en el castigo electoral a la corrupción. Tradicionalmente, se ha defendido la hipótesis de que un contexto económico negativo exacerba la intensidad del castigo a la corrupción, puesto que los votantes pueden percibir con mayor intensidad sus consecuencias negativas. Así, cuando la corrupción convive con el crecimiento económico, podemos esperar menos castigo (Zechmeister & Zizumbo-Colunga 2013, Manzetti 2007), puesto que los votantes pueden estar dispuestos a *perdonar* u otorgar menor relevancia a la corrupción. Sin embargo, este patrón dista de ser universal. En un estudio comparado entre Moldavia y Suecia, Klansja y Tucker (2013) encuentran que la situación económica sólo actúa como moderador del castigo en

el caso del país con niveles altos de corrupción. Asimismo, Riera et al. (2013) encuentran, para el caso español, que en las elecciones municipales de 2007, con un contexto económico favorable, la corrupción tuvo mucho más impacto electoral que en las de 2011, ya en plena crisis económica. El argumento de los autores es que, en el contexto de 2011, la mala situación económica contribuyó a un castigo generalizado de los partidos en el gobierno, que diluyó el castigo específico en aquellos municipios con casos de corrupción.

Pero quizás el argumento principal de la literatura que trata de explicar el limitado castigo electoral a la corrupción sea el de la información. A menudo los votantes no tienen acceso a información precisa y creíble sobre los casos de corrupción, lo que obviamente representa un obstáculo para que puedan actuar en consecuencia en las urnas. El estudio de referencia en la cuestión el de Ferraz y Finan (2008), que explotan unas auditorías públicas realizadas en Brasil por la *Controladoria Geral da União* en determinados municipios seleccionados aleatoriamente, lo cual permite identificar de modo robusto el efecto de la información. Lo que resulta especialmente interesante es que en su estudio, la exposición pública de información sobre irregularidades tiene efectos negativos sobre los resultados del alcalde, sobre todo en aquellos municipios que cuentan con radios locales. Costas-Pérez , Solé-Ollé y Sorribas-Navarro (2012) también encuentran, en el caso español, que los casos de corrupción con mayor repercusión mediática acarrean un castigo electoral significativamente mayor que aquellos que no reciben tanta cobertura mediática. Además, la intensidad de la cobertura interactúa con la gravedad del caso (determinada judicialmente) para producir un castigo aún más fuerte, lo que sugiere que, con una buena información, los electores pueden discernir entre casos fundados e infundados.

Sin embargo, a menudo la cuestión no tiene tanto que ver con la disponibilidad de información como con la credibilidad de la misma. Especialmente en sistemas mediáticos polarizados, los electores pueden tener acceso a la información, pero a menudo esta información está sesgada, o puede ser percibida como poco creíble por parte de los votantes, lo que puede limitar su efectividad (Weitz-Shapiro & Winters 2014) puesto que los electores tenderán a descontar esta información como ruido partidista.

¿Qué implicaciones podemos derivar de la evidencia acumulada? Aunque identificar reformas institucionales concretas es complejo, podemos pensar que cualquier reforma que dificulte el intercambio propio del '*roba pero hace*', o que combata la percepción que determinados tipos de corrupción son positivos para bienestar colectivo conseguirá hacer más severo el castigo electoral. Una posibilidad en esta dirección podría ser usar el historial de transparencia de las administraciones locales como criterio para las transferencias económicas de otras administraciones, penalizando aquellas administraciones cuyos responsables hayan estado implicados en prácticas de corrupción. Así mismo, conseguir que los ciudadanos dispongan de información no sesgada y creíble sobre la corrupción puede contribuir significativamente al castigo electoral. Así, un modelo de auditorías independientes de administraciones locales similar al brasileño, si se garantiza una difusión amplia de sus resultados, podría contribuir a un mejor funcionamiento de las elecciones como mecanismo de control de la corrupción.

Referencias bibliográficas

Anduiza, E., Gallego, A. y Muñoz, J. (2013): "Turning a Blind Eye. Experimental Evidence of Partisan Bias in Attitudes Towards Corruption", *Comparative Political Studies*, 46:12 (Dic), 1664-92.

Bågenholm, A. (2013): "Throwing the rascals out? The electoral effects of corruption allegations and corruption scandals in Europe 1981", *Crime Law & Social Change*, 60, 595-609.

Chang, E. C., Golden, M. A. y Seth, J. (2010): "Legislative malfeasance and political accountability", *World Politics*, 62, 177-220.

Costas-Pérez, E., Solé-Ollé, A. y Sorribas-Navarro, P. (2012): "Corruption scandals, voter information, and accountability", *European Journal of Political Economy*, 28, 469-484.

Eggers, A. y Fisher, A. C. (2011): "Electoral accountability and the U.K. parliamentary expenses scandal: Did voters punish corrupt MPs?", working paper, disponible en http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1931868.

Fernández-Vázquez, P., Barberá, P. y Rivero, G. (2014): "Rooting out corruption or rooting for corruption? The heterogeneous electoral consequences of scandals", próximamente en *Political Science Research and Methods*.

Ferraz, C. y Finan, F. (2008): "Exposing corrupt politicians: The effects of Brazil's publicly released audits on electoral outcomes", *The Quarterly Journal of Economics*, 123, 703-745.

Ferraz, C. y Finan, F. (2011): "Electoral Accountability and Corruption: Evidence from the Audits of Local Governments", *American Economic Review*, 101(4), 1274-1311.

Klašnja, M. y Tucker, J. A. (2013): "The economy, corruption, and the vote: Evidence from experiments in Sweden and Moldova", *Electoral Studies*, 32(3), 536-543.

Manzetti, L. y Wilson, C. J. (2007): "Why do corrupt governments maintain public support?", *Comparative Political Studies*, 40, 949-970.

Peters, J. G. y Welch, S. (1980): "The Effects of Charges of Corruption on Voting Behavior in Congressional Elections", *American Political Science Review*, 71, 697-708.

Reed, S. R. (1999): "Punishing corruption: The response of the Japanese electorate to Scandals", en *Political psychology in Japan: Behind the nails which Sometimes stick out (and get hammered down)*, Edited by Feldman, O. Commack, New York.: Nova Science.

Riera, P., Barberá, P., Gómez, R., Mayoral, J. A. y Montero, J. R. (2013): "The electoral consequences of corruption scandals in Spain", *Crime, law and social change*, 60(5), 515-534.

Rundquist, B. S., Strom, G. S. y Peters, J. G. (1977): "Corrupt politicians and their electoral support: Some experimental observations", *American Political Science Review*, 71, 954-963.

Slomczynski, K. M. y Shabad, G. (2012): "Perceptions of political party corruption and voting behavior in Poland", *Party Politics*, 18, 897-917.

Weitz-Shapiro, R. y Winters, M.S. (2014): "Discerning Corruption: Credible Accusations and the Punishment of Politicians in Brazil", *APSA 2014 Annual Meeting Paper*, 2014.

Welch, S. y Hibbing, J. R. (1997): "The effects of charges of corruption on voting behavior in congressional elections 1982-1990", *The Journal of Politics*, 59, 226-239.

Winters, M. y Weitz--Shapiro, R. (2013): "Lacking information or condoning corruption. When do voters support corrupt politicians?", *Comparative Politics*, 45, 418-436.

Zechmeister, E. J. y Zizumbo-Colunga, D. (2013): "The varying political toll of concerns about Corruption in good versus bad economic times", *Comparative Political Studies*, published online January 23, 2013, doi: 10.1177/0010414012472468.

Autores

GOLDEN, MIRIAM A. es Catedrática de Ciencias Políticas en la Universidad de California (Los Angeles). Su investigación se centra en la corrupción política, la delincuencia política, y el fraude electoral. Golden ha realizado trabajo de campo en países desarrollados y en países en vías de desarrollo, como la India y Ghana. Ha publicado artículos en revistas como *American Political Science Review*, *American Journal of Political Science*, *British Journal of Political Science*, y *World Politics* y es la autora de dos libros. Golden es miembro de la John Simon Guggenheim Memorial Foundation y de la EGAP: Experiments in Governance and Politics. De doctoró en la Universidad de Cornell.

MUÑOZ MENDOZA, JORDI es Investigador Ramón y Cajal en ciencia política en la Universidad de Barcelona. Doctor en Ciencia Política por la Universitat Pompeu Fabra, anteriormente ha sido investigador posdoctoral en la Universitat Autònoma de Barcelona e investigador visitante en las universidades de Göteborg (Suecia) y Yale (EEUU). Su tarea de investigación se centra fundamentalmente en el estudio del comportamiento y las preferencias políticas. Ha publicado trabajos sobre el efecto de la corrupción en el voto, sobre el apoyo a la secesión, la abstención o sobre la confianza en las instituciones europeas, entre otros. Sus trabajos han sido publicados en revistas especializadas como *Comparative Political Studies, European Political Science Review, Electoral Studies, European Union Politics, Nations and Nationalism, Ethnic and Racial Studies o Regional* and *Federal Studies*. Es colaborador del diario *Ara*.

SALINAS JIMÉNEZ, JAVIER es Master in Economic and Social Policy Analysis (University of York) y Doctor en Economía por la Universidad de Extremadura. En la actualidad es Catedrático de Economía Pública y Director del Departamento de Economía y Hacienda Pública en la Universidad Autónoma de Madrid. Previamente ha sido Profesor Titular en la Universidad de Extremadura y en la Universidad Complutense de Madrid y ha desempeñado los puestos de Subdirector General de Estudios Presupuestarios y de Gasto Público y de Vocal Asesor en el Instituto de Estudios Fiscales. Está especializado en los campos del análisis de la eficiencia en el sector público, en el análisis económico de la corrupción y en los efectos de las políticas públicas sobre el bienestar subjetivo. Ha publicado artículos en diversas revistas nacionales e internacionales especializadas en temas relacionados con la Economía Pública como: *Journal of Productivity Analysis, Applied Economics, Social Indicators Research, Socio-Economic Planning Science, Journal of Policy Modelling, Hacienda Pública Española, Investigaciones Económicas y Revista de Economía Aplicada*. Ha participado en proyectos de investigación financiados por la Unión Europea, por la Dirección General de Ciencia y Tecnología, por la Fundación BBVA y por el Instituto de Estudios Fiscales.

SORRIBAS-NAVARRO, PILAR es Profesora Agregada de Economía en la Universitat de Barcelona. Recibió el doctorado en la Universitat Autónoma de Barcelona en 2005. Ha sido investigadora invitada en la University of Warwick (2006), la University of Uppsala (2008) y la University of Toronto (2012). Su labor investigadora se centra en la economía pública, el federalismo fiscal y la economía política. Sus trabajos han sido publicados en revistas como *Journal of Public Economics* y *European Journal of Political Economy*, entre otras.

Corrupció: magnitud, causes i conseqüències

Pilar Sorribas-Navarro
Institut d'Economia de Barcelona (IEB) / Universitat de Barcelona

Avui dia, la corrupció és considerada per la societat espanyola com un dels principals problemes. Segons l'últim baròmetre del Centre d'Investigacions Sociològiques (CIS), un 50 % de la població considera que la corrupció i el frau són un dels tres principals problemes que hi ha.[1] Només el supera l'atur, problema que identifica el 80 % de la població enquestada. Des de l'inici de la dècada passada, durant el boom del mercat immobiliari, han estat nombrosos els escàndols de corrupció urbanística vinculats a polítics dels governs locals. L'esclat de la bombolla immobiliària l'any 2009 no va significar la desaparició de la corrupció, sinó la sortida a la llum, no pas l'inici, d'altres tipus de corrupció, com ara la vinculada al finançament dels partits polítics. S'ha de destacar que, fins a l'octubre del 2009, i com a mitjana, la corrupció només era percebuda com un problema per un 1 % de la població. Així doncs, la preocupació per la corrupció mostra una forta tendència creixent en un breu període temporal, període que coincideix amb la crisi econòmica i el canvi de tipus de corrupció publicat pels mitjans de comunicació.[2] Per tal que la corrupció sigui considerada un problema —tot i que no n'hi ha prou—, cal que la societat sàpiga que n'hi ha, i la principal font d'informació són els mitjans de comunicació.

La corrupció no es fàcil de mesurar, ja que són actuacions fora de la llei que intenten ser clandestines. Una de les mesures del nivell de corrupció més utilitzades és l'índex de percepció de corrupció de Transparència Internacional, a les quals fan referència i expliquen les contribucions de Miriam Golden i Javier Salinas. A Espanya, aquest índex se situa en valors estables i propers a la mitjana de la Unió Europea durant els últims quinze anys.[3]

La corrupció pot erosionar la confiança en les institucions públiques. Per a Espanya, hi ha evidència empírica que la corrupció ha reduït la confiança dels ciutadans en els governs (Solé-Ollé i Sorribas-Navarro, 2014). Un dels principis bàsics que sustenta les democràcies és la presumpció que els governs han de retre comptes als ciutadans a través de les eleccions (Przeworski *et al*., 1999). La falta de confiança en els governs pot generar desafecció i provocar que els individus deixin de participar en el procés electoral (Chong *et al*., 2011). Per tant, la corrupció és una amenaça greu perquè el procés de rendició de comptes funcioni i penalitzi els polítics corruptes.

Fins avui, no s'han identificat quines són les característiques de l'entorn institucional que permeten l'existència de corrupció. Per tant, no es pot proposar una reforma del marc institucional que eviti la corrupció. No obstant això, com explica Javier Salinas, sí que hi ha un ampli consens en el fet que l'augment de la transparència és un bon mecanisme per prevenir la corrupció. Augmentar la informació de què disposen els ciutadans respecte a les accions i decisions del sector públic, dificulta que hi hagi comportaments al marge de la llei.

A Espanya, s'han publicat moltes notícies que suggereixen que els votants no castiguen la corrupció. No obstant això, els estudis acadèmics demostren que els alcaldes implicats en escàndols de corrupció obtenen un percentatge de vot més baix (Anduiza *et al*., 2003; Fernández-Vázquez et *al*., 2014). Aquesta penalització es quantifica, com a mitjana, en una pèrdua del 4 % del percentatge de vot. Aquest càstig electoral és més gran quan el cas té una àmplia cobertura mediàtica i també és sensible a la intervenció del poder judicial. Els escàndols en què s'han presentat càrrecs de manera formal i per als quals hi ha una àmplia cobertura de premsa causen una pèrdua del 14,5 % del percentatge de vot (Costas *et al*., 2012). Aquests resultats no són específics del cas espanyol. Hi ha un ampli consens de sota quines circumstàncies les eleccions funcionen correctament com un mecanisme de sanció dels polítics corruptes. Com explica la contribució de Miriam Golden, la disponibilitat d'informació i la intervenció de la justícia augmenten l'eficiència de les eleccions. Per contra, segons Jordi Muñoz, la identificació ideològica amb el polític corrupte, un context de creixement econòmic o els casos de corrupció dels quals els individus obtenen algun benefici personal (per exemple, un lloc de treball) redueixen el càstig electoral dels individus cap als polítics corruptes.

[1] Dades del baròmetre del CIS de març de 2015 corresponents a la pregunta amb multiresposta en què els individus han d'identificar els tres problemes principals que hi ha actualment a Espanya.

[2] L'evolució del percentatge de població que identifica la corrupció i el frau com un dels tres principals problemes a Espanya, segons el CIS, és la següent: 3,2 % (març de 2010), 4,6 % (març de 2011), 12,2 % (març de 2012), 44,5 % (març de 2013) i 41 % (març de 2014).

[3] L'evolució de l'índex de percepció de corrupció de Transparència Internacional a Espanya és la següent: 69 (mitjana dels anys 2000-2008), 61 (2009), 61 (2010), 62 (2011), 65 (2012), 59 (2013), 60 (2014). El valor d'aquest índex oscil·la entre el 0 (percepció d'alts nivells de corrupció) i el 100 (nivells de corrupció baixos).

Així doncs, per poder prevenir la corrupció sembla imprescindible augmentar la transparència de les actuacions del sector públic, disposar d'un poder judicial independent i eficaç, i de mitjans de comunicació actius i independents. Aquests dos últims factors els apunta Miriam Golden. Pel que fa a la transparència, i com explica Javier Salinas, la mesura aplicada generalment per incrementar-la és regular, per llei, la provisió d'informació de les actuacions dels responsables públics. Un pas més, com suggereix Jordi Muñoz, podria ser vincular les transferències que reben els governs subcentrals al seu nivell de transparència.

En relació amb la justícia, sovint s'afirma que els processos judicials triguen molt de temps a resoldre's. Segons l'últim informe publicat l'any 2014 per la Comissió Europea per a l'eficàcia de la justícia, Espanya té 11,2 jutges per cada 100.000 habitants, gairebé 10 jutges menys que la mitjana europea; i la despesa en justícia per habitant que fa el sector públic també és molt inferior a la mitjana europea (32,4 € vs 60,6 €). Aquestes dades indiquen que, a Espanya, sense entrar a valorar-ne l'eficiència, caldria augmentar els recursos destinats a la justícia per augmentar-ne l'eficàcia.

Finalment, pel que fa als mitjans de comunicació, aquests són la principal font d'informació de les actuacions del sector públic. De fet, se'ls anomena el *quart poder* a causa del paper fonamental per contribuir al bon funcionament de les democràcies. Per tant, és important que els mitjans de comunicació siguin objectius. Aquests mitjans poden fer una cobertura esbiaixada de la realitat si tenen un biaix ideològic, i donar menys cobertura dels escàndols en què estan implicats polítics amb els quals comparteixen ideologia, cosa que passa per exemple als EUA (Puglisi i Snyder, 2011). Aquest biaix també es pot produir si el govern captura el mitjà, i això és més fàcil que es doni quan el sector públic és una font important de finançament per als mitjans, ja sigui a través de transferències, ingressos publicitaris i/o subscripcions institucionals. Aquesta captura es pot mitigar si les transferències cap als mitjans de comunicació s'assignen a partir de criteris objectius i públics i, per tant, no manipulables. Finalment, la societat hauria de ser crítica davant de les notícies rebudes dels mitjans de comunicació, per poder descomptar el possible biaix en la informació rebuda.

Referències bibliogràfiques

Anduiza, E., Gallego, A. i Muñoz, J. (2013): "Turning a Blind Eye. Experimental Evidence of Partisan Bias in Attitudes Towards Corruption", *Comparative Political Studies*, 46:12 (Des), 1664-92.

Chong, A., De la O., A., Karlan, D. i Wantchekon, L. (2011): "Looking beyond the incumbent: The effects of exposing corruption on electoral outcomes", NBER Working Paper 17679.

Costas-Pérez, E., Solé-Ollé, A. i Sorribas-Navarro, P. (2012): "Corruption scandals, voter information, and accountability", *European Journal of Political Economy*, 28, 469-484.

Fernández-Vázquez, P., Barberá, P. i Rivero, G. (2014): "Rooting out corruption or rooting for corruption? The heterogeneous electoral consequences of scandals", en premsa a *Political Science Research and Methods*.

Przeworski, A., Stokes, S. i Manin, B. (1999): *"Democracy, Accountability, and Representation"*, Cambridge University Press.

Puglisi, R. i Snyder Jr, J. M. (2011): "Newspaper coverage of political scandals", *The Journal of Politics,* 73(03), 931-950.

Solé-Ollé, A. i Sorribas-Navarro, P. (2014): "Does corruption erode trust in government? Evidence from a recent surge of local scandals in Spain", Working Papers 2014/26, Institut d'Economia de Barcelona (IEB).

Una visió global de la corrupció política

Miriam A. Golden
University of California at Los Angeles

La corrupció està altament correlacionada amb el desenvolupament econòmic. Per *corrupció* s'entén la utilització o l'abús de les funcions públiques per a un profit personal o partidista, i és molt menys freqüent en les nacions riques que en les pobres. Això queda reflectit en les dades del gràfic 1, que mostra la relació, per a l'any 2013 i a 145 països de tot el món, entre el (logaritme natural del) producte interior brut per càpita i l'índex de percepció de la corrupció de Transparència Internacional (TI). En el gràfic s'ha Espanya en el diagrama de dispersió i s'ha afegit la línia de regressió. D'acord amb l'índex de TI, el gràfic mostra que la classificació d'Espanya en el rànquing de corrupció és exactament l'esperada tenint en compte el nivell de desenvolupament econòmic: el país se situa gairebé sobre la línia de regressió. La relació entre ingressos i corrupció és forta i significativa.

Què mesura exactament l'índex de TI? Segons el web de l'organització,[1] l'índex de percepció de la corrupció «classifica els països i territoris segons el grau de corrupció percebut en el seu sector públic […] en una escala de 0 (el més corrupte) a 100 (el menys corrupte)». Per a aquest índex s'utilitzen dades extretes d'estudis especialitzats d'organitzacions no governamentals, però no es proporciona la documentació completa sobre com es ponderen o s'agreguen les fonts utilitzades. Com que són dades recopilades per a estudis especialitzats, és probable que reflecteixin la percepció de persones de negocis estrangeres més que de ciutadans de carrer. A Espanya, aquest biaix probablement no té gaire importància: la majoria dels casos de corrupció es donen en el món dels negocis, especialment en relació amb l'ús del sòl i el sector de la construcció, i en molt poques situacions els ciutadans es troben implicats en casos de corrupció. En aquest cas, encara que la majoria dels espanyols són crítics amb els esforços del Govern per reduir la corrupció —esforços que consideren inadequats—, no és perquè hagin hagut de pagar suborns a funcionaris públics.[2]

Gràfic 1. Diagrama de dispersió del PIB per càpita i l'índex de percepció de la corrupció de Transparència Internacional per a 145 països (any 2013)

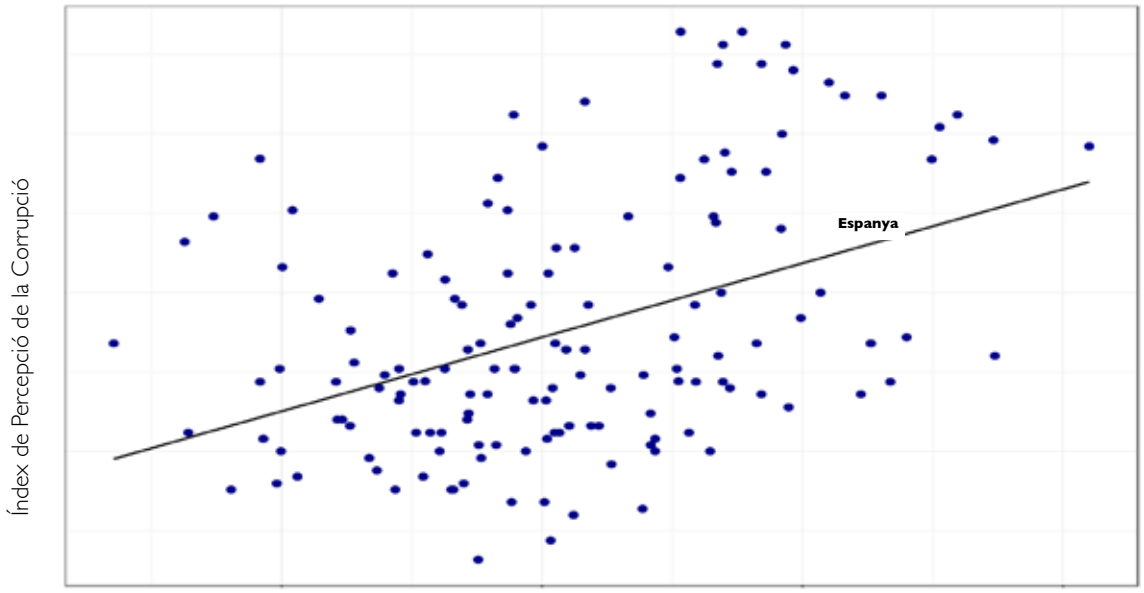

[1] Vegeu www.transparency.org.

[2] Vegeu http://www.transparency.org/country/#ESP_PublicOpinion.

La corrupció a Espanya queda, doncs, concentrada majoritàriament en els sectors més vulnerables de l'economia. De fet, arreu del món es constata un alt risc de corrupció en la construcció, l'ús del sòl i especialment en obra pública. Per això, els països amb booms de construcció resulten especialment vulnerables al sorgiment de casos de corrupció. Algunes causes d'aquest fet són que aquests sectors impliquen relativament poca gent i les decisions s'escapen del control de l'opinió pública, que, a més, està mal posicionada per valorar la qualitat del producte o saber si els preus que s'han pagat són raonables. Finalment, les decisions relatives a l'ús del sòl i l'obra pública les prenen els càrrecs municipals, que no estan subjectes al nivell de competència política i reputació dels polítics nacionals.

¿Hi ha factors institucionals que estiguin correlacionats amb la corrupció i que podrien contribuir a l'existència de corrupció a Espanya? Sorprenentment, la literatura no és concloent en relació amb els determinants institucionals de la corrupció. Règims parlamentaris i presidencials, sistemes electorals de representació proporcional i majoritària, dret continental i anglosaxó, sistemes polítics unitaris i federals: no s'ha arribat a cap consens respecte a les característiques que són eficaces per frenar la corrupció.[3] Això es deu al fet que en el món hi ha massa pocs països amb nivells relativament baixos de corrupció i massa barreges institucionals per poder identificar dissenys institucionals significatius. Per tant, no hi ha una solució institucional per a la corrupció, i no hi ha cap raó per creure que la corrupció a Espanya seria moderada si s'apliqués una reforma institucional.

Els efectes del federalisme sobre la corrupció també són no concloents, com passa amb altres característiques institucionals. En teoria, el federalisme hauria de reduir la corrupció, ja que introdueix més competència política i mecanismes de control. Tot i això, en la realitat s'observa que el seu efecte depèn en gran manera del context específic, i les evidències empíriques que hi ha són heterogènies. Ara bé, a diferència del federalisme, en general s'accepta que la descentralització fiscal sí que acostuma a implicar una alta vulnerabilitat davant de la corrupció, a causa del perill de captura exercit per les elits locals polítiques i econòmiques que s'origina per l'autonomia local en la prestació de serveis públics. Utilitzant un model formal per valorar aquesta captura en la prestació de serveis, un estudi de Bardhan i Mookherjee (2000) constata que, en comparació amb la centralització, la descentralització pot portar nivells més alts de corrupció. Ara bé, és important destacar que l'estudi també demostra que la descentralització *per se* no fomenta necessàriament la corrupció: la captura local es pot reduir si s'imposen certs límits institucionals a la capacitat recaptatòria de l'Administració local mitjançant el finançament a través de taxes. Aquests resultats evidencien la importància del context i del disseny institucional.

Tot i que no es té gaire coneixement sobre els efectes de les institucions polítiques, sí que hi ha evidències concloents que una premsa lliure i agressiva i un poder judicial independent ajuden a controlar la corrupció a llarg termini.[4] En cas de participació en operacions il·legals, la llibertat de premsa pot provocar la destitució o renúncia dels implicats i el poder judicial independent pot acabar aconseguint una condemna penal (i possiblement inhabilitació per a càrrec públic). No obstant això, la llibertat de premsa no és suficient, ja que el seu efecte depèn de la voluntat dels votants d'utilitzar la informació sobre la corrupció política per penalitzar els polítics a les urnes. De fet, el càstig electoral és un instrument molt imperfecte a curt termini. En els sistemes democràtics sòlids, en què els partits polítics representen polítiques alternatives, no és fàcil que els casos de corrupció portin els votants a optar pel candidat d'un altre partit: els votants acostumen a preferir un polític corrupte alineat amb les seves preferències polítiques que un polític honrat que defensi polítiques oposades a les seves. En els sistemes amb partits estables, només quatre de cada sis votants (o potser quatre de cada deu) es mostren disposats a canviar el vot, i deixar de votar els polítics implicats en escàndols de corrupció.[5] La majoria dels votants prioritzen clarament altres aspectes quan decideixen el vot. Si el marge electoral del polític en el poder és ampli, escenari habitual en les democràcies establertes, els petits canvis electorals que es produeixen arran d'aquests casos de corrupció no acostumen a ser suficients perquè el polític perdi el càrrec.

L'amenaça del càstig, per part dels votants, només és eficaç a llarg termini i de manera indirecta, quan els líders dels partits reconeixen la vulnerabilitat de les seves organitzacions davant d'una possible escissió o davant de l'entrada d'un nou partit en el seu espai polític si la corrupció es manté i implica els seus càrrecs públics. Encara

[3] Per conèixer diferents opinions sobre sistemes electorals es pot comparar, per exemple, Persson, Tabellini i Trebbi (2003) amb Kunicovà i Rose-Ackerman (2005), i amb Chang i Golden (2007).

[4] Hi ha una àmplia literatura sobre el paper de la llibertat dels mitjans de comunicació; vegeu, entre d'altres, Adserà, Boix i Payne (2003); Besley i Burgess (2002); Brunetti i Weder (2003), i Chang, Golden i Hill (2010). Pel que fa a la importància de les decisions judicials i el compliment de la llei, vegeu Alt i Lassen (2007); Van Aaken, Feld i Voigt (2010), i Fisman i Miguel (2007). Per a una visió més general, destaquen Aidt (2003) i Treisman (2007).

[5] Això s'ha demostrat a Peters i Welch (1980) amb dades dels Estats Units; a Reed (1999) amb dades del Japó; a Eggers (2014) amb dades del Regne Unit; a Chang, Golden i Hill (2010) amb dades d'Itàlia; i per a Espanya, a Costas-Pérez, Solé-Ollé i Sorribas-Navarro (2012), i a Anduiza, Gallego i Muñoz (2013); també s'ha demostrat a Klašjna i Tucker (2013) amb dades de Suècia i Moldàvia.

que els votants no deixin de votar un polític concret per la seva implicació en temes de corrupció, els líders del partit polític sí que temen les repercussions electorals a llarg termini per permetre la participació dels seus representants en activitats relacionades amb la corrupció. A més, també s'han de tenir en compte els fluxos d'ingressos independents i secrets que fan que els polítics de nivell més baix tinguin accés a recursos que fugen del control del partit, fet que amenaça la disciplina del partit i la capacitat dels líders de controlar la selecció de candidats.[6]

En última instància, per tant, la riquesa i les institucions polítiques democràtiques —especialment un sistema de partits competitiu, uns mitjans de comunicació lliures i un poder judicial independent— interactuen per moderar i dominar la corrupció política. És poc probable que Espanya caigui en els nivells de corrupció de Grècia, Brasil o el Perú, per exemple. Tot i això, a curt termini, l'exposició pública i les conseqüències legals són instruments importants per convèncer els que manegen guanys il·lícits i suborns que no val la pena arriscar-s'hi.

Referències bibliogràfiques

Adserà, A., Boix, C. i Payne, M. (2003): "Are You Being Served? Political Accountability and Quality of Government", *Journal of Law, Economics and Organization*, 19(2), 445-90.

Aidt, T. S. (2003): "Economic Analysis of Corruption: A Survey", *The Economic Journal*, 113:491 (nov.), F632-52.

Alt, J. E. i Lassen, D. D. (2007): "Political and Judicial Checks on Corruption: Evidence from American State Governments", *Economics & Politics*, 20:1 (març), 33-61.

Anduiza, E., Gallego, A. i Muñoz, J. (2013): "Turning a Blind Eye. Experimental Evidence of Partisan Bias in Attitudes Towards Corruption", *Comparative Political Studies*, 46:12 (des.), 1664-92.

Bardhan, P. i Mookherjee. D. (2000): "Corruption and Decentralization of Infrastructure Delivery in Developing Countries", Mimeo.

Besley, T. i Burgess, R. (2002): "The Political Economy of Government Responsiveness: Theory and Evidence from India", *Quarterly Journal of Economics*, 117:4 (nov.), 1415-51.

Brunetti, A. i Weder, B. (2003): "A Free Press is Bad News for Corruption", *Journal of Public Economics*, 87:7-8 (agost), 1801-24.

Chang, E. C.C. i Golden, M. A. (2007): "Electoral Systems, District Magnitude and Corruption", *British Journal of Political Science*, 37:1 (gener), 115-37.

Chang, E. C.C., Golden, M. A. i Hill, S. J. (2010): "Legislative Malfeasance and Political Accountability", *World Politics*, 62:2 (abril), 177-220.

Costas-Pérez, E., Solé-Ollé, A. i Sorribas-Navarro, P. (2012): "Corruption Scandals, Voter Information, and Accountability", *European Journal of Political Economy*, 28:4 (des.), 469-84.

Eggers, A. (2014): "Partisanship and Electoral Accountability: Evidence from the UK Expenses Scandal", *Quarterly Journal of Political Science*, 9:4, 441-72.

Fisman, R. i Miguel, E. (2007): "Corruption, Norms, and Legal Enforcement: Evidence from Diplomatic Parking Tickets", *Journal of Political Economy*, 115:6 (des.), 1020-48.

Klašjna, M. i Tucker, J. (2013): "The Economy, Corruption and the Vote: Evidence From Experiments in Sweden and Moldova", *Electoral Studies*, 32:3 (set.), 536-43.

Kunicovà, J. i Rose-Ackerman, S. (2005): "Electoral Rules and Constitutional Structures as Constraints on Corruption", *British Journal of Political Science*, 35:4 (oct.), 573-606.

Persson, T.; Tabellini, G. i Trebbi, F. (2003): "Electoral Rules and Corruption", *Journal of the European Economic Association*, 1:4 (juny), 958-89.

Peters, J. G. i Welch, S. (1980): "The Effects of Charges of Corruption on Voting Behavior in Congressional Elections", *American Political Science Review*, 71:3 (set.), 697-708.

Reed, S. R. (1999): "Punishing Corruption: The Response of the Japanese Electorate to Scandals", A: *Political Psychology in Japan: Behind the Nails Which Sometimes Stick out (and Get Hammered Down),* Ofer Feldman [ed.], Commack N.Y.: Nova Science.

Treisman, D. (2007): "What Have We Learned about the Causes of Corruption from Ten years of Cross-National Empirical Research?", *Annual Review of Political Science*, 10, 211-44.

Van Aaken, A., Feld, L. P. i Voigt, S. (2010): "Do Independent Prosecutors Deter Political Corruption? An Empirical Evaluation across 78 Countries", *American Law and Economics Review*, 12(1), 204-44.

[6] La història es complica quan els fons s'utilitzen per a campanyes polítiques en entorns que imposen restriccions severes al finançament legal. A conseqüència d'això els líders dels partits polítics poden caure en connivència amb la corrupció.

Corrupció i transparència a Espanya: indicadors recents

Javier Salinas Jiménez
Universidad Autónoma de Madrid

En els últims anys, a Espanya han estat molt freqüents les denúncies de corrupció en el sector de l'urbanisme lligades, en molts casos, al finançament il·legal de partits polítics. La majoria d'aquests casos, tot i que es van produir durant els anys de bonança econòmica, han sortit a la llum pública amb la crisi i això ha provocat un augment de la percepció de la corrupció. A continuació, es presenta, en primer lloc, una breu panoràmica de com es percep la corrupció a Espanya. En segon lloc, i atès que la transparència és un mecanisme fonamental en la prevenció de les activitats de corrupció, es duu a terme una anàlisi de com ha evolucionat la transparència de les administracions públiques a Espanya.

1. Mesures de corrupció recents

1.1. Índex de corrupció percebuda de Transparència Internacional

L'índex de percepció de la corrupció elaborat per Transparència Internacional (TI) es construeix a partir de les opinions d'experts sobre la corrupció en el sector públic. En l'última edició d'aquest índex, corresponent a l'any 2014,[1] hi van participar 175 països; més de dues terceres partes van obtenir puntuacions inferiors a 50, en una escala del 0 (percepció d'alts nivells de corrupció) al 100 (percepció de baixos nivells de corrupció). Els resultats de l'índex de percepció de la corrupció 2014 indiquen que Espanya ha consolidat la puntuació que va rebre el 2013, ja que aquest any ha obtingut una puntuació similar (60) a la de 2013 (59), tot i que sensiblement inferior a l'obtinguda en els anys previs a la crisi (al voltant de 70). En comparació amb la resta de països de la Unió Europea (UE) i de l'Europa occidental, Espanya se situa en una posició intermèdia, i ocupa el dinovè lloc d'un conjunt de trenta-dos països, lluny dels països nòrdics, que ocupen els primers llocs; però lluny també dels països situats a la cua (Grècia, Itàlia i Romania), on la corrupció té un caràcter sistèmic.

1.2. Dades de l'Informe anticorrupció de la UE

Un document que aporta informació addicional sobre la situació del nostre país en matèria de corrupció és l'Informe de la Comissió al Consell i al Parlament Europeu, elaborat per primera vegada el 2014. L'objectiu d'aquest informe, de caràcter biennal, és analitzar la corrupció en els estats membres de la UE i les mesures adoptades per prevenir-la i lluitar-hi en contra. La finalitat última és obrir un debat entre la Comissió, els estats membres, el Parlament Europeu i altres parts interessades amb l'objectiu de contribuir a la lluita contra la corrupció i determinar com pot ajudar en aquest objectiu la dimensió europea.[2] Tot i que la mateixa Comissió reconeix que la majoria de les qüestions que s'aborden en l'Informe són de competència exclusivament nacional, per interès comú de la UE convé que tots els estats membres disposin de polítiques de lluita contra la corrupció eficaces i que la UE doni suport en aquesta tasca als estats membres en la mesura que la corrupció afecta objectius comuns, com ara els objectius de creixement econòmic i la mateixa sostenibilitat de les finances públiques, i els objectius de dèficit i deute dels estats membres.

Per preparar l'Informe sobre la lluita contra la corrupció a la UE es van dur a terme dues enquestes, realitzades el 2013: d'una banda, l'Eurobaròmetre especial sobre corrupció; i, de l'altra, una enquesta flaix[3] entre les empreses. Per a la major part de països, la classificació de l'índex sobre percepció de la corrupció publicat per TI té una correlació molt alta amb les respostes donades pels enquestats de l'Eurobaròmetre.

En relació amb l'Eurobaròmetre (figura 1), en l'àmbit de la UE, tres quartes parts de les persones enquestades (76 %) creuen que la corrupció està molt estesa en el seu país. Els països en què un percentatge més alt dels enquestats creu que la corrupció està molt estesa són Grècia (99 %), Itàlia (97 %), Lituània, Espanya i la República Txeca (95 % en cadascun). D'acord amb la mitjana de la UE, una quarta part de la població (26 %) considera que la corrupció els afecta personalment en la seva vida quotidiana. En aquest cas, les respostes més negatives s'obtenen a Espanya i a Grècia, on el 63 % de les persones enquestades afirma que la corrupció els afecta personalment, seguits de Xipre i Romania (57 % en cadascun) i Croàcia (55 %); i les millors respostes s'obtenen a Dinamarca (3 %), França i Alemanya (6 % en cadascun).

Malgrat els mal resultats per a Espanya en relació amb la percepció

[1] Vegeu https://www.transparency.org/cpi2014.

[2] Vegeu http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/e-library/documents/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/docs/acr_2014_en.pdf.

[3] Les enquestes flaix es van introduir a l'Eurobaròmetre en els anys noranta. Consisteixen en una sèrie d'entrevistes telefòniques fetes en sèrie en un període relativament curt i sobre un tema concret. L'avantatge principal és la capacitat per atorgar resultats gairebé de manera instantània i són molt adequades per fixar l'atenció en grups específics de la població (en aquest cas, les empreses) sobre els quals es vol saber l'opinió.

de l'extensió de la corrupció, els resultats no són tan negatius quan es pregunta per experiència directa de corrupció. Els resultats espanyols són millors que la mitjana de la UE pel que fa a la corrupció de poca envergadura: només el 2 % dels enquestats espanyols va ser objecte d'una petició, explícita o implícita, de suborn durant l'any passat; mentre que la mitjana de la UE se situa en el 4 %.

Finalment, en relació amb l'efectivitat de la legislació i del sistema judicial per fer front a la corrupció, els espanyols també es mostren més crítics que la mitjana dels ciutadans de la UE. Així doncs, només l'11 % de les persones enquestades a Espanya pensa que els esforços del Govern per combatre la corrupció són eficaços (en relació amb el 23 % de mitjana a la UE) i només el 10 % pensa que a Espanya hi ha prou condemnes per corrupció perquè puguin tenir un caràcter dissuasiu (molt lluny del 26 % de mitjana de la UE).

En relació amb les enquestes flaix fetes a les empreses (figura 2), a escala de la UE, més de 4 de cada 10 empreses consideren que la corrupció és un problema per a l'activitat empresarial, i això també s'aplica al tràfic d'influències i al nepotisme. Quan se'ls va preguntar específicament si la corrupció és un problema per a l'activitat empresarial, el 50 % de les empreses del sector de la construcció i el 33 % de les empreses del sector de les telecomunicacions el van considerar un problema en gran manera. Com més petita és l'empresa, més sovint són un problema per a l'activitat empresarial la corrupció i el nepotisme. La corrupció és més probable que sigui considerada un problema per les empreses de la República Txeca (71 %), Portugal (68 %), Grècia i Eslovàquia (ambdós amb un 66 %). En el cas d'Espanya, el 52 % dels empresaris enquestats assenyalava que l'única manera de triomfar en el món empresarial és disposar de contactes polítics (la mitjana de la UE és del 47 %). El 97 % de les empreses espanyoles (el segon percentatge més alt de la UE) va declarar que la corrupció està molt estesa en el seu país (la mitjana de la UE és del 75 %).

2. El principi de transparència com a mecanisme de prevenció de la corrupció

La transparència administrativa com a principi de bona governança és fonamental a l'hora de prevenir i lluitar contra la corrupció. En aquest sentit, entre els organismes internacionals i els experts en la lluita contra la corrupció hi ha consens a pensar que una major transparència de les administracions públiques (AP) pot tenir un impacte positiu significatiu en els nivells de corrupció d'un país, ja que com més bé conegui la societat com funcionen les AP i quines decisions prenen, menys possibilitats hi ha que hi hagi corrupció. La lluita contra la corrupció no pot centrar-se únicament en mecanismes reactius de sanció, sinó que cal afavorir les condicions que eviten l'existència d'actes de corrupció.

El principi de transparència s'ha desenvolupat a través de diferents mecanismes, que poden classificar-se en funció del tipus d'activitat que desenvolupen les AP i els ciutadans en relació amb la informació pública. Trobem, així, mecanismes de transparència passiva i mecanismes de transparència activa (a més del que alguns autors han denominat com a transparència col·laborativa, en què els mateixos ciutadans difonen informacions relatives a les AP a través de les xarxes socials). Els diferents mecanismes existents tenen funcions diferents, tot i tenir un paper complementari i una finalitat comuna de facilitar el coneixement públic de la informació del sector públic.

La transparència passiva es refereix al dret d'accés als arxius i registres administratius. És el mecanisme a través del qual els ciutadans poden tenir coneixement de la informació administrativa, prèvia sol·licitud a l'Administració pública perquè els la mostri o els en faci arribar una còpia.[4]

La transparència activa, d'altra banda, fa referència als mecanismes en què l'Administració pública difon informació, generalment a través de mitjans electrònics. A Espanya, l'avanç més important fet els darrers anys en relació amb la transparència activa està vinculat a la posada en marxa, el desembre de l'any passat, del Portal de Transparència,[5] l'objectiu del qual (i d'acord amb el que estableix la Llei 19/2013, de 9 de desembre, de transparència, accés a la informació pública i bon govern) és ampliar i reforçar la transparència de l'activitat pública, regular i garantir el dret d'accés a la informació relativa a aquella activitat i establir les obligacions de bon govern que han de complir els responsables públics.[6]

El Portal de Transparència subministra informació relativa als àmbits institucional, legal i econòmic, i ofereix en aquest darrer aspecte informació sobre els actes de gestió administrativa que tenen repercussió econòmica o pressupostària, així com informació estadística de rellevància en l'àmbit de l'Administració General de l'Estat. En aquesta secció 'econòmica', es poden trobar dades relatives a contractes públics, subvencions o retribucions dels alts càrrecs del govern, entre d'altres.

El Portal ha estat objecte de crítiques per les nombroses limitacions que presenta i, en particular, perquè no conté informació de les comunitats autònomes (CA), les entitats locals, les societats

[4] A Espanya ja es recull en l'article 105.b de la Constitució de 1978, en què es va establir que la llei regularia l'accés dels ciutadans als arxius i registres administratius, tot i que aquest dret no es va regular fins que es va aprovar, el 1992, la Llei de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú, i inclòs posteriorment en nombroses legislacions autonòmiques.

[5] http://transparencia.gob.es.

[6] Espanya ha estat l'últim país de la UE de més d'un milió d'habitants a aprovar la llei. En qualsevol cas, la transparència és més una qüestió de voluntat política que de lleis de transparència i hi ha països com l'Índia, Sèrbia o Eslovènia que, tenint les millors lleis de transparència, des d'un punt de vista tècnic —segons el Centre for Law and Democracy—, no figuren entre els països amb més transparència en el funcionament de les seves AP.

Figura 1. Eurobaròmetre especial sobre corrupció, 2013. Percentatge de ciutadans

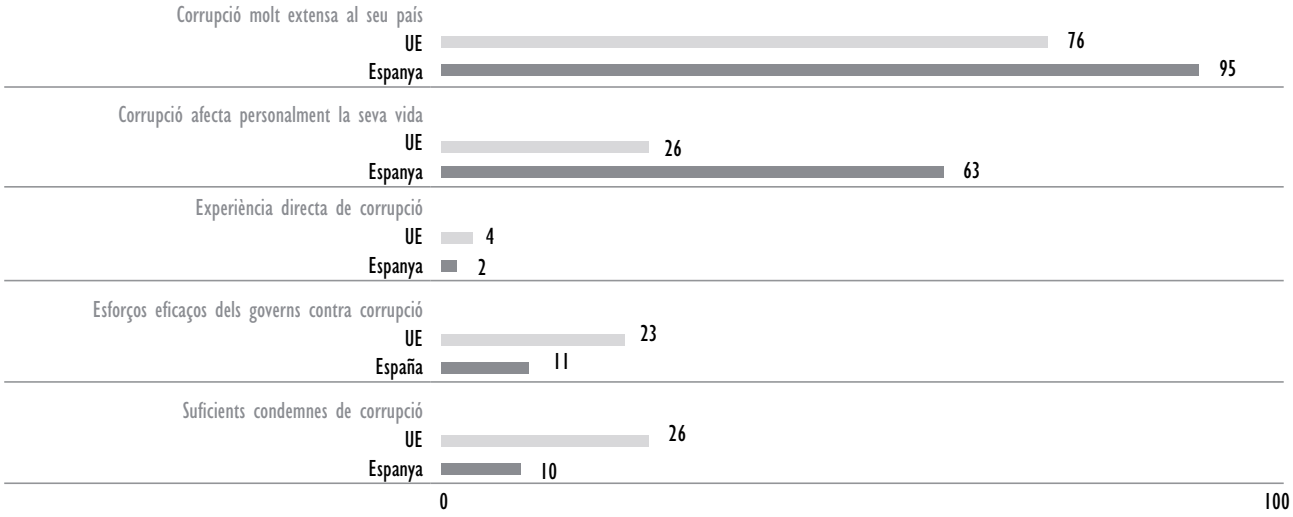

Figura 2. Enquesta flaix, 2013. Percentatge d'empreses

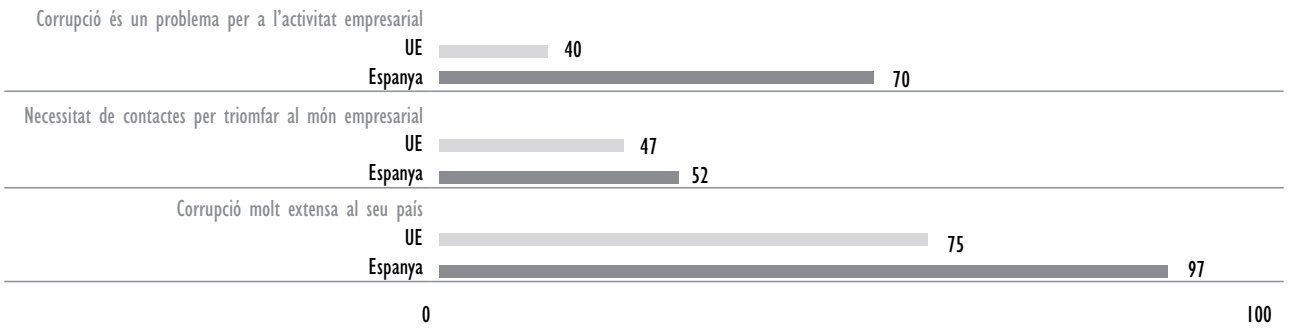

estatals, les fundacions i els òrgans constitucionals. En qualsevol cas, és d'hora per avaluar l'efectivitat del Portal de Transparència, ja que està operatiu només des de final del 2014. En la mesura que es desenvolupin iniciatives similars en l'àmbit autonòmic i de les corporacions locals dels principals nuclis de població, és una iniciativa positiva que ens situa en un pla similar al dels països del nostre entorn.

L'anàlisi de la transparència en l'àmbit autonòmic és especialment important, ateses les competències i el volum de despesa que gestionen les CA i les diferències que hi ha entre elles pel que fa a la transparència. Per apreciar aquestes diferències entre les CA, es pot utilitzar l'Índex de transparència de les comunitats autònomes[7] (elaborat per TI Espanya), que té un doble objectiu: d'una banda, avaluar el nivell de transparència dels governs de les diferents CA i, de l'altra, impulsar i propiciar l'augment de la informació que aquestes institucions ofereixen als ciutadans i a la societat en conjunt.[8] Per elaborar aquest índex, es contrasta en quina mesura les CA publiquen la informació relativa a un conjunt de 80 indicadors, que inclouen les àrees més importants de la informació que els responsables del govern d'una comunitat autònoma haurien de posar públicament a disposició de la societat.

[7] El valor d'aquest índex oscil·la en un rang comprès entre el 0 (mínima transparència) i el 100 (màxima transparència).

[8] L'Índex de Transparència de les CA, a banda d'oferir informació sobre la transparència de les comunitats, té com a objectiu fomentar la cultura informativa de les CA. Per fer-ho se'ls ofereix la possibilitat, durant un termini determinat, que incorporin en els seus webs la informació sol·licitada per TI-Espanya. D'aquesta manera, a més de millorar les seves puntuacions en l'índex, s'aconsegueix augmentar la informació rellevant que les CA ofereixen als ciutadans.

Segons l'últim informe publicat,[9] corresponent a l'any 2014, les CA mostren en conjunt uns nivells relativament alts de transparència, amb una mitjana global de les disset CA de 88,6 (sobre 100), tot i que hi ha diferències molt significatives entre elles. Les tres comunitats que obtenen més bons resultats, són Castella i Lleó, Catalunya i el País Basc (100 punts sobre 100 en els tres casos). Les comunitats autònomes que ocupen els llocs inferiors del rànquing són Madrid (65), Múrcia (78,8) i Canàries (80). Cal destacar també que, des que s'elabora aquest índex, els resultats globals han millorat de manera continuada, ja que la valoració mitjana global va ser del 71,5 i 79,9 en els anys 2010 i 2012, respectivament.

Conclusions

Des de començament de la recessió econòmica, els índexs de percepció subjectiva de la corrupció a Espanya han empitjorat considerablement. No obstant això, hi ha indicis objectius que els nivells de corrupció poden haver disminuït en els últims anys com a conseqüència de la crisi econòmica; el refredament de l'economia, especialment en el sector urbanístic, i la caiguda de la contractació pública permeten pensar que els casos de corrupció s'han reduït. Tot i això, la lentitud de l'Administració de Justícia, la baixa intensitat de les sancions penals en casos de corrupció rellevants, la sensació d'impunitat de les elits polítiques i econòmiques, i l'aflorament d'escàndols que han afectat institucions clau de l'Estat expliquen la percepció social negativa que es manté en els índexs de corrupció percebuda. La crisi econòmica ha incrementat, també, el nivell d'exigència ciutadana i en els últims anys s'han desenvolupat mesures amb la finalitat d'incrementar la transparència de les AP encaminades a prevenir les activitats de corrupció.

[9] http://www.transparencia.org.es/incau_2014/indice_incau_2014.htm.

Els límits de les eleccions com a mecanisme de control de la corrupció política

Jordi Muñoz
Universitat de Barcelona

La persistència de nivells moderats o, fins i tot, alts de corrupció en democràcies establertes suposa un repte per a la teoria democràtica: si les eleccions són un mecanisme mitjançant el qual el principal (els ciutadans) pot controlar i sancionar l'agent (els polítics) quan aquests actuen en contra dels seus interessos, com és possible que la democràcia electoral sigui, sovint, un instrument ineficaç per evitar que càrrecs polítics s'apropiïn de recursos públics per a benefici privat?

En rigor, els estudis empírics sobre la qüestió tendeixen a detectar un cert nivell de càstig electoral a la corrupció. La magnitud d'aquest càstig varia substancialment segons els casos, però sovint se situa en una franja aproximada d'entre el 4 i el 6 %, fet que acostuma a resultar insuficient per prevenir la reelecció de candidats implicats en activitats relacionades amb la corrupció. Aquest és un resultat, el del càstig limitat, bastant robust, que amb variacions s'ha donat tant en els EUA (Peters & Welch 1980; Welch & Hibbing 1997), el Regne Unit (Eggers & Fisher 2011), Polònia (Slomczynski & Shabad 2012), el Japó (Reed 1999), Itàlia (Chang et al. 2010), Espanya (Costas-Pérez et al. 2012; Fernández-Vázquez et al. 2014) com, fins i tot, en un estudi comparat d'àmbit europeu (Bågenholm 2013).

Tenint en compte la consistència de l'observació del càstig limitat, la pregunta rellevant, per tant, és en quines condicions els electors castiguen més severament els partits corruptes. Cal entendre els correlats d'aquesta variació en el càstig per identificar els mecanismes institucionals i individuals que poden contribuir a intensificar la severitat amb què els electors tracten els polítics implicats en corrupció.

Això és especialment important, ja que qualsevol reforma orientada a facilitar el càstig electoral a la corrupció pot contribuir significativament a limitar la prevalença de la corrupció política. De fet, hi ha l'evidència clara que els responsables polítics que tenen la possibilitat de presentar-se a la reelecció tenen una probabilitat significativament menor de caure en pràctiques corruptes que aquells que, per límits legals, no poden optar a ser reelegits. Ferraz i Finan (2011), al Brasil, troben que el volum de recursos sostrets en municipis amb alcaldes en el seu segon mandat (que, per llei, és l'últim) és de fins a un 27 % més que allà on els alcaldes es poden tornar a presentar a les eleccions. Així doncs, la possibilitat de càstig electoral és un mecanisme potencialment molt eficaç de control de la corrupció.

En quines condicions, doncs, el càstig electoral és més sever? En primer lloc, l'evidència apunta que els electors no tracten de la mateixa manera tots els tipus de corrupció. Els votants perceben determinades pràctiques de corrupció com a beneficioses per a la col·lectivitat, ja que estimulen, com a mínim a curt termini, l'activitat econòmica. N'és un exemple proper els nombrosos escàndols de corrupció urbanística a Espanya durant el període de màxima activitat immobiliària: un bon nombre d'alcaldes i càrrecs locals han estat acusats de requalificar de manera irregular terrenys no edificables, sovint a canvi de suborns. Tot i això, aquesta pràctica de corrupció tenia com a conseqüència immediata la intensificació de l'activitat immobiliària en el municipi i, per tant, els electors la podien interpretar com a beneficiosa per a la col·lectivitat, com a mínim a curt termini. De fet, Fernández-Vázquez, Barberá i Rivero (2014) en una anàlisi dels casos de corrupció d'àmbit local a Espanya entre el 2003 i el 2007 consideren que aquest tipus de corrupció no genera cap càstig electoral; en canvi, en els casos en què el benefici és estrictament privat i la corrupció no es pot percebre com a beneficiosa per al conjunt del municipi, els partits implicats perden de mitjana al voltant d'un 4,2 % del suport. Aquest resultat sembla que reforça una vella hipòtesi segons la qual els votants entren en una mena d'intercanvi amb els polítics corruptes, i canvien el seu suport polític per beneficis colaterals relacionats més o menys explícitament amb la pràctica corrupta. Així, ja sigui per proximitat ideològica (Rundquist et al. 1977), identificació partidista (Anduiza et al. 2013) o per eficàcia en la gestió (a Llatinoamèrica és d'ús comú la dita «roba pero hace» per referir-se a polítics corruptes percebuts com a eficaços), els votants sovint estan disposats a fer els ulls grossos davant de pràctiques corruptes.

Un debat parcialment relacionat amb l'anterior és el de l'efecte moderador del cicle econòmic en el càstig electoral a la corrupció. Tradicionalment, s'ha defensat la hipòtesi que un context econòmic negatiu intensifica el càstig a la corrupció, ja que els votants en poden percebre amb més intensitat les conseqüències negatives. Així, quan la corrupció conviu amb el creixement econòmic, podem esperar menys càstig (Zechmeister & Zizumbo-Colunga 2013, Manzetti 2007), ja que els votants poden estar disposats a «perdonar» o atorgar menys rellevància a la corrupció. Tot i això, aquest patró dista de ser universal. En un estudi comparat entre Moldàvia i Suècia, Klanšja i Tucker (2013) consideren que la situació econòmica només actua com a moderadora del càstig en el cas del país amb nivells alts de corrupció. Així mateix, Riera et al. (2013)

mostren com, en el cas espanyol, en les eleccions municipals del 2007, amb un context econòmic favorable, la corrupció va tenir molt més impacte electoral que en les del 2011, ja en plena crisi econòmica. L'argument dels autors és que en el context del 2011 la mala situació econòmica va contribuir a un càstig generalitzat dels partits de govern, que va diluir el càstig específic en aquells municipis amb casos de corrupció.

Però potser l'argument principal de la literatura que intenta explicar el limitat càstig electoral a la corrupció sigui la informació. Sovint els votants no tenen accés a informació precisa i creïble sobre els casos de corrupció, i això representa òbviament un obstacle perquè puguin actuar en conseqüència a les urnes. L'estudi de referència en aquesta qüestió és el de Ferraz i Finan (2008), que exploten unes auditories públiques que va fer la Controladoria-Geral da União al Brasil en determinats municipis seleccionats aleatòriament, fet que permet identificar de manera robusta l'efecte de la informació. El que resulta especialment interessant en el seu estudi és que l'exposició pública de la informació sobre irregularitats té efectes negatius en els resultats de l'alcalde, sobretot en els municipis que tenen ràdios locals. Costas-Pérez, Solé-Ollé i Sorribas-Navarro (2012) també demostren, en el cas espanyol, que els casos de corrupció amb més repercussió mediàtica comporten un càstig electoral significativament més gran que els que no reben tanta cobertura mediàtica. A més, la intensitat de la cobertura mediàtica interactua amb la gravetat del cas (determinada judicialment) per produir un càstig encara més fort; cosa que suggereix que, amb una bona informació, els electors poden discernir entre casos fonamentats i infundats.

Tot i això, sovint la qüestió té a veure no tant amb la disponibilitat d'informació, com amb la credibilitat d'aquesta informació. Especialment en sistemes mediàtics polaritzats, els electors poden tenir accés a la informació, però sovint aquesta informació està esbiaixada o els votants la perceben com a poc creïble, i això en pot limitar l'efectivitat (Weitz-Shapiro & Winters 2014) perquè els votants tendiran a descomptar aquesta informació com a soroll partidista.

Quines implicacions es poden derivar de l'evidència acumulada? Encara que identificar reformes institucionals concretes és complex, podem pensar que qualsevol reforma que dificulti l'intercanvi propi del «roba pero hace» o que combati la percepció que determinats tipus de corrupció són positius per al benestar col·lectiu, aconseguirà fer més sever el càstig electoral. Una possibilitat en aquesta direcció podria ser utilitzar l'historial de transparència de les administracions locals com a criteri per a les transferències econòmiques d'altres administracions, i penalitzar les administracions amb responsables implicats en pràctiques de corrupció. Així mateix, aconseguir que els ciutadans disposin d'informació no esbiaixada i creïble sobre la corrupció pot contribuir significativament al càstig electoral. Així, un model d'auditories independents d'administracions locals similar al brasiler, si se'n garanteix una difusió àmplia dels resultats, podria contribuir a un millor funcionament de les eleccions com a mecanisme de control de la corrupció.

Referències bibliogràfiques

Anduiza, E., Gallego, A. i Muñoz, J. (2013): "Turning a Blind Eye. Experimental Evidence of Partisan Bias in Attitudes Towards Corruption", *Comparative Political Studies*, 46:12 (Des), 1664-92.

Bågenholm, A. (2013): "Throwing the rascals out? The electoral effects of corruption allegations and corruption scandals in Europe 1981", *Crime Law & Social Change*, 60, 595-609.

Chang, E. C., Golden, M. A. i Seth, J. (2010): "Legislative malfeasance and political accountability", *World Politics*, 62, 177-220.

Costas-Pérez, E., Solé-Ollé, A. i Sorribas-Navarro, P. (2012): "Corruption scandals, voter information, and accountability", *European Journal of Political Economy*, 28, 469-484.

Eggers, A. i Fisher, A. C. (2011): "Electoral accountability and the U.K. parliamentary expenses scandal: Did voters punish corrupt MPs?", working paper, disponible a http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1931868.

Fernández-Vázquez, P., Barberá, P. i Rivero, G. (2014): "Rooting out corruption or rooting for corruption? The heterogeneous electoral consequences of scandals", pròximament a *Political Science Research and Methods*.

Ferraz, C. i Finan, F. (2008): "Exposing corrupt politicians: The effects of Brazil's publicly released audits on electoral outcomes", *The Quarterly Journal of Economics*, 123, 703-745.

Ferraz, C. i Finan, F. (2011): "Electoral Accountability and Corruption: Evidence from the Audits of Local Governments", *American Economic Review*, 101(4), 1274-1311.

Klašnja, M. i Tucker, J. A. (2013): "The economy, corruption, and the vote: Evidence from experiments in Sweden and Moldova", *Electoral Studies*, 32(3), 536-543.

Manzetti, L. i Wilson, C. J. (2007): "Why do corrupt governments maintain public support?", *Comparative Political Studies*, 40, 949-970.

Peters, J. G. i Welch, S. (1980): "The Effects of Charges of Corruption on Voting Behavior in Congressional Elections", *American Political Science Review*, 71, 697-708.

Reed, S. R. (1999): "Punishing corruption: The response of the Japanese electorate to Scandals", a *Political psychology in Japan: Behind the nails which Sometimes stick out (and get hammered down)*, editat per Feldman, O. Commack, New York.: Nova Science.

Riera, P., Barberá, P., Gómez, R., Mayoral, J. A. i Montero, J. R. (2013): "The electoral consequences of corruption scandals in Spain", *Crime, law and social change*, 60(5), 515-534.

Rundquist, B. S., Strom, G. S. i Peters, J. G. (1977): "Corrupt politicians and their electoral support: Some experimental observations", *American Political Science Review*, 71, 954-963.

Slomczynski, K. M. i Shabad, G. (2012): "Perceptions of political party corruption and voting behavior in Poland", *Party Politics*, 18, 897-917.

Weitz-Shapiro, R. i Winters, M.S. (2014): "Discerning Corruption: Credible Accusations and the Punishment of Politicians in Brazil", *APSA 2014 Annual Meeting Paper*, 2014.

Welch, S. i Hibbing, J. R. (1997): "The effects of charges of corruption on voting behavior in congressional elections 1982-1990", *The Journal of Politics*, 59, 226-239.

Winters, M. i Weitz--Shapiro, R. (2013): "Lacking information or condoning corruption. When do voters support corrupt politicians?", *Comparative Politics*, 45, 418-436.

Zechmeister, E. J. i Zizumbo-Colunga, D. (2013): "The varying political toll of concerns about Corruption in good versus bad economic times", *Comparative Political Studies*, publicat online el 23 de gener del 2013, doi: 10.1177/0010414012472468.

Autors

GOLDEN, MIRIAM A. és Catedràtica de Ciències Polítiques a la Universitat de Califòrnia (Los Angeles). La seva recerca se centra en la corrupció política, la delinqüència política, i el frau electoral. Golden ha realitzat treball de camp en països desenvolupats i en països en vies de desenvolupament, com l'Índia i Ghana. Ha publicat articles en revistes com *American Political Science Review, American Journal of Political Science, British Journal of Political Science*, i *World Politics* i és l'autora de dos llibres. Golden és membre de la John Simon Guggenheim Memorial Foundation i de l'EGAP: Experiments in Governance and Politics. Es va doctorar a la Universitat de Cornell.

MUÑOZ MENDOZA, JORDI és Investigador Ramón y Cajal en ciència política a la Universitat de Barcelona. Doctor en Ciència Política per la Universitat Pompeu Fabra, anteriorment ha estat investigador postdoctoral a la Universitat Autònoma de Barcelona i investigador visitant en les universitats de de Göteborg (Suècia) y Yale (EEUU). La seva tasca de recerca se centra fonamentalment en l'estudi del comportament i les preferències polítiques. Ha publicat treballs sobre l'efecte de de la corrupció en el vot, sobre el suport a la secessió, l'abstenció o sobre la confiança en les institucions europees, entre d'altres. Els seus treballs han estat publicats en revistes especialitzades com *Comparative Political Studies*, *European Political Science Review, Electoral Studies, European Union Politics, Nations and Nationalism, Ethnic and Racial Studies o Regional and Federal Studies*. És col·laborador del diari *Ara*.

SALINAS JIMÉNEZ, JAVIER és Master in Economic and Social Policy Analysis (University of York) i Doctor en Economia per la Universitat d'Extremadura. En l'actualitat és Catedràtic d'Economia Pública i Director del Departament d'Economia i Hisenda Pública a la Universitat Autònoma de Madrid. Prèviament ha estat Professor Titular a la Universitat d'Extremadura i a la Universitat Complutense de Madrid i ha ocupat els llocs de Subdirector General d'Estudis Pressupostaris i de Despesa Pública i de Vocal Assessor a l'Institut d'Estudis Fiscals. Està especialitzat en els camps de l'anàlisi de l'eficiència en el sector públic, en l'anàlisi econòmica de la corrupció i en els efectes de les polítiques públiques sobre el benestar subjectiu. Ha publicat articles en diverses revistes nacionals i internacionals especialitzades en temes relacionats amb l'Economia Pública com: *Journal of Productivity Analysis, Applied Economics, Social Indicators Research, Socio-Economic Planning Science, Journal of Policy Modelling, Hacienda Pública Española, Investigaciones Económicas* i *Revista de Economía Aplicada*. Ha participat en projectes de recerca finançats per la Unió Europea, per la Direcció General de Ciència i Tecnologia, per la Fundació BBVA i per l'Institut d'Estudis Fiscals.

SORRIBAS-NAVARRO, PILAR és Professora Agregada d'Economia a la Universitat de Barcelona. Es va doctorar a la Universitat Autònoma de Barcelona en 2005. Ha estat investigadora convidada a la University of Warwick (2006), la University of Uppsala (2008) i la University of Toronto (2012). La seva tasca investigadora se centra en l'economia pública, el federalisme fiscal i l'economia política. Els seus treballs han estat publicats en revistes com *Journal of Public Economics* i *European Journal of Political Economy*, entre d'altres.

IEB

Institut
d'Economia
de Barcelona